

Nemzeti Közsolgálati Egyetem

Katasztrófavédelmi Intézet

BÉKÉS MEGYE VESZÉLYEZTETETTSÉGE ÉS POLGÁRI VÉDELMI RENDSZERE 2011-BEN

SZAKDOLGOZAT

ALE ATTILA

LBVGTŰ61

Védelmi igazgatási szak

Tűzvédelmi és tűzoltó szakirány

Konzulens: Haskó György tő. alezredes tő. főfelügyelő

BUDAPEST

2012.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3. oldal
2. Általános tudnivalók a polgári védelemről.....	4. oldal
2.1. A polgári védelem történelme	4. oldal
2.2. Mi is az a polgári védelem és kinek vannak polgári védelmi kötelezettségei	5. oldal
2.3. Miért van szükség a polgári védelemre	6. oldal
2.4. A polgári védelem irányítása	7. oldal
2.5. Védelmi Bizottságok felépítése	10. oldal
2.6. A polgári védelem szervezete, hivatásos szervei.....	11. oldal
2.7. A polgári védelmi szervezetek létrehozása és annak közös szabályai	13. oldal
2.8. Települések polgári védelmi besorolása.....	18. oldal
2.9. A polgári védelmi tervezés rendszere és követelménye	22. oldal
3. Békés megye területén előforduló veszélyforrások.....	26. oldal
3.1. Természeti csapások	27. oldal
3.1.1. Árvíz	27. oldal
3.1.2. Belvíz.....	32. oldal
3.1.3. Vízszennyezés élő vizekben, ivóvízkészletekben	34. oldal
3.1.4. Rendkívüli időjárási körülmények.....	34. oldal
3.1.5. Földrengés, talajsüllyedés.....	38. oldal
3.2. Civilizációs veszélyek	39. oldal
3.2.1. Légszennyezettség	39. oldal
3.2.2. Veszélyes anyagok előállítása, felhasználása és tárolása	39. oldal
3.2.3. Veszélyes anyagok szállítása közúton, vasúton és légi úton	40. oldal
3.2.4. Veszélyes hulladékok hatásai	41. oldal
3.2.5. Robbanás üzemi környezetben, lakókörnyezetben.....	41. oldal
3.2.6. Lakosságot és az anyagi javakat veszélyeztető tüzeset	42. oldal
3.2.7. Energetikai, közüzemi rendszerek zavarai, leállása	43. oldal

3.3. Humán és ökológiai fenyegetések	43. oldal
3.3.1. Jellemzően visszatérő tömegmozgások, torlódások	43. oldal
3.3.2. Járvány, járványveszély, állategészségügyi járványveszély.....	43. oldal
3.3.3. Nukleáris létesítmények működési zavarai	44. oldal
3.3.4. Terrorcselekmények és az azzal való fenyegetések hatásai	45. oldal
3.3.5. Bajba jutott légi járművekkel kapcsolatos tevékenységek	45. oldal
 4. Békés megye polgári védelmi rendszere	47. oldal
4.1. Békés megye településeinek besorolása	47. oldal
4.2. A védelmi igazgatásnak megfelelő polgári védelmi kirendeltségek és irodák....	50. oldal
4.3. Békés megye területi polgári védelmi szervezetei	53. oldal
4.4. Együttműködő szervek	54. oldal
 5. Összegzés	56. oldal
 Irodalomjegyzék	59. oldal

1. Bevezetés

Szakdolgozatom témaválasztásának oka, hogy hivatásos tűzoltóként felmerült bennem, hogy milyen mértékű lehet lakóhelyem, Békés megye veszélyeztetettsége és vajon mennyire vagyunk a veszélyekre felkészülve. A civil emberek nagy részében ez természetesen nem fogalmazódik meg, túlnyomó részük mit sem sejt arról, hogy érdekükben milyen hivatásos és civil szervezetek, valamint intézkedések alakultak.

Vizsgálatom Békés megye veszélyeztetettségére és polgári védelmi rendszerére terjed ki, mivel a polgári védelem kiemelkedő szerepet tölt be a veszélyekre történő felkészülésben a katasztrófavédelem intézmény rendszerében.

Az utóbbi években növekvő tendenciát mutatnak hazánkban a természeti csapások és katasztrófák, amelyek bebizonyították az állampolgárok, különösen a kistelepüléseken élő lakosság sebezhetőségét. Ilyen volt például az ajkai vörös iszap katasztrófa, amely Devecser és Kolontár településeket, valamint környezetüket rombolta le, a heves esőzések következtében megáradó Sajó és Hernád folyók, valamint a Bódva patak, amelyek a borsodi térség több településén is jelentős károkat okoztak, de a természeti csapások Békés megyét sem kerülték el, Mezőhegyest is pusztító vihar, jégeső sújtotta 2010-ben. Ezekből a helyzetekből az derült ki, hogy az emberek veszélyismerete, felkészültsége általában alacsony, nem tudnak jól reagálni a kialakult veszélyhelyzetekre, ráadásul annak sincsenek tudatában, hogy ők is előidézhetnek tragédiákat.

Vizsgálom, hogy a katasztrófavédelem integrált rendszerében működő polgári védelem milyen szervezeti rendszerben végzi a veszélyhelyzetek kezelésének koordinálását, feladatvégzését, amelyeket békében és háborúban végre kell hajtani a lakosság és az anyagi javak védelme érdekében. Magyarországon a polgári védelem a nemzeti biztonsági stratégia, a katasztrófavédelem részeként valósul meg, amely jogszabályi háttere jelenleg is fejlesztés alatt áll. 2012-től napvilágot láttak a katasztrófavédelemre és ezen belül a polgári védelemre is vonatkozó új jogszabályok, amelyek tovább növelik a magyar állam védelmi-felkészültségét és a katasztrófák hatásainak csökkentését, következményeinek felszámolási hatékonyságát.

Dolgozatomban keresem a választ, hogy Békés megye polgári védelme milyen szervezeti rendszerben van felkészülve az eddigi és a jövőben várható veszélyhelyzetekre a 2011-ben érvényes jogszabályok alapján. Választásom azért esett a 2011-es évre, mert az új jogszabályok szerinti rendszer felállítása napjainkban is folyamatban van.

2. Általános tudnivalók a polgári védelemről

2.1. A polgári védelem történelme

Magyarországon a védekezés érdekében fontos szerepet tölt be az 1991. február 27-én 13 alapító tag részvételével megalakult Magyar Polgári Védelmi Szövetség, amely önkéntes tagságból álló közhasznú tevékenységet folytató szervezet, az 1937-ben alakult és a második világháború éveiben 1945-ig sikeresen működött Légoltalmi Liga jogutódja.¹

A Magyar Polgári Védelmi Szövetség szervezetei átfogják az egész országot, regisztrált tagjainak száma kb. 5000 fő, de ennél jelentősen több a pártoló tagok száma.

A Szövetség kiemelt feladatának tekinti az önkéntes, humanitárius részvételt katasztrófák, háborúk esetén, valamint a polgári védelmi civil feladatokat illetően szakmai érdekképviselést gyakorol. Együttműködik az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósággal és szervezeteivel, ezzel elismeri annak szakmai iránymutatásait.²

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság jogelőd szervezete a hivatásos polgári védelem, mely kialakulásának főbb állomásai a következők:

1917 – megszervezik a légi figyelő és riasztószolgálatot

1935 – megalakul a hatósági légoltalom (1935. évi XII. törvénycikk előírja a 14-60 év közöttiek légoltalmi kötelezettségét)

1937. december 05. – megalakul a Légoltalmi Liga (társadalmi szervezetként a lakosság felkészítését végezte)

1938 – kötelezővé vált az iskolai légoltalmi oktatás

1950. december 04. – újjászervezik a magyar légoltalmat, a belügyminiszter látja el az irányítását

1951. május – megalakul a Központi Légoltalmi Zászlóalj és végzi az ország lőszer és bombamentesítését

1962. november 01. – a légoltalom a honvédelmi minisztérium alárendeltségébe kerül

1964 – polgári védelemre változik a légoltalom neve

1989. november 30. – újra belügyminisztériumi alárendeltségbe kerül

1993 – összevonják a tűzoltósággal

1996 – ismét önállóvá válik a polgári védelem, amelyet innentől az 1996. évi XXXVII. törvény szabályoz

¹ Orovecz István, 2008.

² Dr. Endrődi István, 2008.

2000. január 01. – létrehozzák a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságot az 1999. évi LXXIV. törvénnyel.³

2.2. Mi is az a polgári védelem és kinek vannak polgári védelmi kötelezettségei?

„ A polgári védelem – a honvédelem részeként – az élet- és anyagi javak védelmét szolgáló állami, társadalmi és egyéni erővel megvalósuló intézkedések rendszere, amely a lehetséges támadófegyverek hatásai elleni védelmet, valamint az elemi csapások, az ipari és egyéb katasztrófák elhárításában való közreműködést szolgálja.”⁴

Ez alapján a polgári védelem egy olyan szervezet-, feladat- és intézkedési rendszer, amely a honvédelem rendszerében valósul meg.

A polgári védelem célja, hogy fegyveres összeütközés, katasztrófa és más veszélyhelyzet esetén a lakosság életét megóvja, biztosítsa az életben maradás, a túlélés feltételeit és felkészítse az állampolgárokat azok hatásainak leküzdésére. Hivatásos polgári védelmi szervről abban az esetben beszélünk, ha az hivatásos, köztisztviselői és közalkalmazotti állománya útján az illetékességi területén polgári védelmi feladatok tervezését, szervezését és ellenőrzését végzi.⁵

A 2011-ig érvényes jogszabályok szerint polgári védelmi kötelezettség minden olyan magyar állampolgárra vonatkozik, aki belföldi lakóhellyel, vagy tartózkodási hellyel rendelkezik. Természetesen létezik korhatár, amely férfiak esetében 18-55 éves, nők esetében 18-50 éves kor között van megállapítva.

Polgári védelmi kötelezettség alól mentesek:

- a terhesség megállapításától kezdődően a terhes nők,
- az anyák, akik gyermeküket saját háztartásban nevelik (gyermek 6 éves koráig),
- a szülők, akik gyermeküket egyedül nevelik saját háztartásukban (gyermek 14 éves koráig),
- a szülők, akik 3, vagy több 14 éven aluli gyermeket gondoznak,
- akik egyedül látják el a velük közös háztartásban élő állandó ápolásra, vagy gondozásra szoruló egyenes ági rokonukat, vagy házastársukat,
- akik legalább 67%-ban elvesztették a munkaképességüket, vagy egészségi állapotuk miatt alkalmatlanok a kötelezettség teljesítésére.

³ Polgári Védelem történelme

⁴ Dr. Varga Imre, 2009

⁵ 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről

Magyarországon vannak olyan állampolgárok, akik munkakörük ellátásával, közmegbízatusuk gyakorlásával teljesítik a kötelezettségüket. Ilyen munkakörök:

- országgyűlési képviselő,
- miniszter, államtitkár, politikai államtitkár,
- vezetői megbízású, vagy ügyköre szerinti polgári védelmi feladatot ellátó köztisztviselő és közalkalmazott,
- jegyző, közjegyző, bíró, ügyész, bírósági végrehajtó,
- fegyveres erők tényleges állományú tagja, rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagja és e szervek alkalmazottai,
- ÁNTSZ köztisztviselő,
- kórházi-, járó beteg- és alapellátást végző orvos, valamint szakképzett szakdolgozó,
- Mentőszolgálat dolgozói,
- önkéntes tűzoltó, aki készenléti szolgálatot lát el,
- ágazati védekezési szervezet tagja, aki közfeladatot lát el,
- hivatását gyakorló lelkes.

A polgári védelmi kötelezettség magában foglalja az adatszolgáltatási, bejelentési és megjelenési kötelezettséget, valamint a polgári védelmi szolgálatot. Ezen kötelezettségeket a lakcím szerint illetékes polgármester határozatban rendeli el.⁶

2.3. Miért van szükség a polgári védelemre?

Magyarországon a polgári védelem segíti a védekezést olyan fegyveres összeütközés, katasztrófa és egyéb veszélyhelyzet hatásai ellen, amely életet és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javakat fenyeget.

Polgári védelem rendszerében végzendő feladatok:

- lakosságot felkészíteni a védekezés során irányadó magatartási szabályokra,
- polgári védelmi szervezeteket létrehozni és felkészíteni a feladataira,
- működéshez szükséges anyagi készleteket biztosítani,
- lakosságot figyelmeztetni, tájékoztatni, riasztani, egyéni védőeszközökkel ellátni,
- óvóhelyi védelmet biztosítani,
- lakosságot kimenekíteni és kitelepíteni,

⁶ 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről

- létfenntartáshoz szükséges anyagi javakat védeni (kifejezetten víz-, élelmiszer-, takarmány- és gyógyszerkészletek),
- elsőtétítést és fényálcázást megszervezni,
- kárterületet felderíteni, menteni, elsősegélyt nyújtani, mentesíteni, fertőtleníteni, valamint az ezekkel összefüggésben álló ideiglenes helyreállítási feladatokat elvégezni,
- a halálos áldozatokkal kapcsolatban elsődlegesen intézkedni,
- polgári védelmi tervezési, szervezési munkákat végezni,
- szakhatósági tevékenységeket ellátni,
- települések veszélyeztetettségét felmérni,
- közreműködni a lakosság légi riasztásában, a kulturális javak védelmében, vizek kártételei elleni védekezésben, a menekültek elhelyezésében és ellátásában, a tűzoltásban, valamint a nemzetközi szerződésekből adódó tájékoztatás és kölcsönös segítségnyújtás feladatainak ellátásában.⁷

A polgári védelmi szervezetek békeidőszaki alkalmazására általában akkor van szükség, ha az elsődlegesen beavatkozó szervek (tűzoltóság, rendőrség, mentőszolgálat, stb.) erői, eszközei a veszélyhelyzet felszámolásához nem elegendőek, vagy, ha a lakosság és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme ezt indokoltá teszi (pl.: árvíz, stb.).

A területi, illetve más települések polgári védelmi szervezeteinek alkalmazását a veszélyeztetett település polgármestere kezdeményezi a megyei közgyűlés elnökénél, aki a veszélyhelyzet elhárításának időszakára ideiglenesen kiegészítheti a területi polgári védelmi szervezetet.⁸

2.4. A polgári védelem irányítása

Magyarország polgári védelmi irányítása a következőképpen működik:

Országgyűlés

Megállapítja a polgári védelem alapelveit és az előírt feladatok végrehajtásának fő irányait, feltételeit.

⁷1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről

⁸ 55/1997. (X. 21.) BM rendelet a polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásának, irányításának, anyagi-technikai ellátásának, illetőleg alkalmazásának szabályairól

Kormány

A belügyminiszter útján elrendeli a polgári védelmi szervezetek egyidejű alkalmazását és erről tájékoztatja az Országgyűlést és a Köztársasági Elnököt. A Kormány gondoskodik a működés és a fejlesztés pénzügyi feltételeiről, valamint összehangolja a polgári védelemmel kapcsolatos oktatási, képzési, tudományos, kutatási és műszaki-fejlesztési feladatokat.

Belügyminiszter

Felelőse az irányításnak és a feladatok végrehajtásának.

Saját feladatkörében elrendelheti a polgári védelmi szervezetek részleges alkalmazását és erről tájékoztatja a Kormányt. Megállapítja a BM Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság Szervezeti és Működési Szabályzatát, az országos főigazgatót és helyettesét kinevezheti és felmentheti, felettük munkáltatói jogkört gyakorolhat. Az országos parancsnok útján a hivatásos polgári védelmi szervek irányítását gyakorolja, rajta keresztül utasítást adhat polgári védelmi feladatok teljesítésére, valamint az országos parancsnok javaslatára hivatásos polgári védelmi szerv létrehozásáról és megszüntetéséről dönt.

Védelmi bizottság

A megyei, fővárosi és helyi védelmi bizottság saját illetékességi területén irányítja és összehangolja a helyi védelmi igazgatási és egyéb szervek polgári védelmi feladatainak ellátását és az arra való felkészülést.

Vannak olyan, a jogszabályban előírt helyzetek, amikor a védelmi bizottság teljes jogkörét a megyei közgyűlés elnöke, illetve a fővárosban a főpolgármester gyakorolja.

Megyei közgyűlés elnöke, főpolgármester

Illetékességi területükön irányítják és szervezik a polgári védelmi feladatok végrehajtását.

A Belügyminiszter intézkedése alapján, vagy sürgős esetben annak utólagos tájékoztatásával, elrendelheti polgári védelmi szervezetek alkalmazását. Szervezi a fegyveres erők és rendvédelmi szervek, a közigazgatási szervek, a társadalmi szervezetek és a polgári védelmi szervezetek együttműködését. Felelős a riasztás, a tájékoztatás előkészítéséért és végrehajtásáért, a polgári védelmi kötelezettségen alapuló területi polgári védelmi szervezetek megalakításáért, valamint a vezetési rendszer fenntartásáért és működőképességének biztosításáért. Összehangolják a lakosság és az anyagi javak kitelepítését, kimenekítését, befogadását, ellátását és a helyi védekezés megszervezését.

Ezen feladatokon kívül a főpolgármester felelős a főváros riasztási rendszer működtetéséért is, szervezi és irányítja a főváros lakosságának óvóhelyi védelmét, gondoskodik a főváros tulajdonában lévő polgári védelmi objektumok, közterületi és lakóházi óvóhelyek fenntartásáról és a metró kijelölt szakaszaiban az óvóhelyi védelem biztosításáról. A főpolgármester elrendeli a főváros tulajdonában, vagy irányítása alatt álló polgári szervek polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetének létrehozását.

Polgármester

Saját illetékességi területén irányítja a polgári védelmi feladatok végrehajtását. Kötelezi polgári védelmi szolgálatra a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárt és beosztja területi, települési és munkahelyi polgári védelmi szervezetbe, kiképzésre és gyakorlatra. Elrendeli a polgári szervek részére a települési és munkahelyi polgári védelmi szervezetek megalakítását, valamint az alkalmazás feltételeinek biztosítását. A lakosság riasztására szolgáló és a közigazgatási területén lévő használatba adott technikai berendezések működtetését biztosítja. Első fokú hatósági jogkört gyakorol polgári védelmi ügyekben, felelőse a település polgári védelmi terveinek kidolgozásáért. A központi készletekből átadott anyagi-technikai eszközök állagának megóvásáról és megfelelő tárolásáról gondoskodik.

Polgári védelmi feladatok végrehajtása során a polgármester:

- szervezi és irányítja a lakosság felkészítését, egyéni és óvóhelyi védelmét, kitelepítését, kimenekítését és befogadását, valamint visszatelepítését, anyagi javak védelmét, a lakosság ellátását a létfenntartáshoz szükséges anyagi javakkal,
- a megyei közgyűlés elnöke, a főpolgármester rendelkezése alapján, vagy sürgős esetben azok utólagos tájékoztatásával, elrendeli a polgári védelmi szervezetek alkalmazását,
- együttműködését szervezi a fegyveres erők és rendvédelmi szerveknek, valamint a társadalmi szervezeteknek,
- más települések polgármestereivel együttműködik a polgári védelmi feladatok megoldásában.⁹

⁹ 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről

2.5. Védelmi Bizottságok felépítése

A védelmi igazgatás rendszere tulajdonképpen a Védelmi Bizottságokon keresztül valósul meg. Ezeknek a Védelmi Bizottságoknak a következőképp alakul az összetétele:

Megyei Védelmi Bizottság tagjai:

- elnöke a megyei közgyűlés elnöke (Fővárosi Védelmi Bizottság elnöke a főpolgármester),
- a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szervnek a vezetője,
- megyei főjegyző (fővárosi főjegyző),
- megyei jogú város polgármestere,
- illetékes Hadkiegészítő Parancsnokság vezetője, képviselője,
- megyei rendőrfőkapitány (fővárosi rendőrfőkapitány),
- Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság vezetője (Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóság igazgatója és a Fővárosi Tűzoltó Parancsnokság parancsnoka),
- egészségügyi államigazgatási szerv képviselője,
- az illetékes vízügyi igazgatási szerv,
- Megyei Védelmi Bizottság titkára (Fővárosi Védelmi Bizottság titkára),
- amennyiben a Helyi Védelmi Bizottság feladatkörét érinti a döntés, részt vesz a Helyi Védelmi Bizottság elnöke is.

Helyi Védelmi Bizottság tagjai:

- elnöke a megyei jogú város, a város, a fővárosi kerület polgármestere,
- megyei jogú város, város, fővárosi kerület jegyzője,
- megválasztott polgármester, akit a honvédelmi körzethez tartozó polgármesterek választanak meg,
- rendvédelmi szervek és centrális alárendeltségű közigazgatási szervek honvédelmi körzet szerint illetékes vezetői.¹⁰

¹⁰ 2004. évi CV. Törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről

2.6. A polgári védelem szervezete, hivatásos szervei

A polgári védelem hivatásos szerveinek tagjai hivatásos állományúak, köztisztviselők és közalkalmazottak. Központi szerve a BM Polgári Védelmi Országos Parancsnokság, területi szerve a Megyei Polgári Védelmi Parancsnokság (Fővárosi Polgári Védelmi Parancsnokság), helyi szerve a Körzeti Polgári Védelmi Parancsnokság és Kirendeltség. **Fontos megjegyezni, hogy 2011-ben az Országos Parancsnokság az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a Megyei Parancsnokság a Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság jogutódjaként működik.**

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság irányítja az alárendelt hivatásos Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságok polgári védelmi feladatainak végrehajtását, katasztrófa elleni védekezéssel összefüggő tervező, szervező tevékenységet lát el, valamint az első fokú polgári védelmi hatóság határozata ellen benyújtott fellebbezés elbírálásakor másodfokon jár el.

A Megyei és a Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság jogszabályban meghatározott ügyekben első fokú szakhatóságként működik. Jogszabályokban meghatározott feladatai vannak, valamint irányítja és ellenőrzi a Polgári Védelmi Kirendeltséget. Közvetlen alárendeltjeik a Polgári Védelmi Kirendeltségek.

A Polgári Védelmi Kirendeltségek végrehajtják a felettes Igazgatóság által meghatározott feladatokat, valamint a polgármester polgári védelmi feladatainak ellátásában segítenek.

Az országos főigazgató feladatai:

- vezeti az Országos Főigazgatóságot,
- irányítja a területi és helyi hivatásos katasztrófavédelmi szervek működését és szakmai tevékenységét,
- utasítást adhat ki a hivatásos katasztrófavédelmi szervek számára,
- a katasztrófavédelem szerveinek törvényes működtetéséről és a jogszabályok által meghatározott feladatok végrehajtásáról gondoskodik,
- Szervezeti és Működési Szabályzat, valamint más Belső Szabályzatok elkészítéséről, összhangjáról és előírásainak érvényesítéséről gondoskodik,
- katasztrófavédelem fejlesztési terveit dolgozza ki,

- a katasztrófavédelem működését, feladatkörét érintő jogszabály és az állami irányítás egyéb jogi eszköze megalkotására javaslatot tesz a Belügyminiszter részére,
- a területi hivatásos katasztrófavédelmi szerv vezetője felett munkáltatói jogot gyakorol,
- katasztrófavédelem területi szerveinek ügyrendjét jóváhagyja,
- katasztrófavédelemre vonatkozó nemzetközi szerződések előkészítésében, valamint a nemzetközi kapcsolattartásban közreműködik,
- a jogszabályban, a Kormány, illetőleg a Kormánybizottság határozatában a nukleáris baleset elhárítására vonatkozó és részére meghatározott feladatokat lát el,
- a katasztrófavédelmi tervekben a Magyar Honvédség parancsnoka által meghatározott hadműveleti követelmények érvényesítéséről gondoskodik.

A Polgári Védelmi Törvényben meghatározott polgári védelmi feladatok ellátására területi, települési, valamint munkahelyi polgári védelmi szervezeteket kell létrehozni a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárok közül. Polgári védelmi kötelezettség alatt álló személyekből is létre lehet hozni a településen Polgári Védelmi Parancsnokságot.

Területi polgári védelmi szervezet

Azoknak a polgári védelmi feladatoknak az ellátására kell létrehozni, amelyeket a települési polgári védelmi szervezetek már nem képesek ellátni. Az országos főigazgató határozza meg a felépítését és létszámát a megyei, fővárosi katasztrófavédelmi igazgató javaslata alapján.

Személyi állományát a megyei, fővárosi katasztrófavédelmi igazgató jelöli ki a Hadkiegészítő Parancsnoksággal történő előzetes egyeztetés alapján a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárokból. A kötelezettet a lakcíme szerint illetékes polgármester osztja be a jelölés alapján.

Települési polgári védelmi szervezet

Polgári védelmi kötelezettségen alapuló települési polgári védelmi szervezetet kell létrehozni községben, városban, megyei jogú városban, fővárosi kerületben. Létszámát a polgármester állapítja meg és az állományt határozattal osztja be a település polgári védelmi besorolásának megfelelően az illetékes polgári védelmi kirendeltség-vezető javaslata alapján.

Munkahelyi polgári védelmi szervezet

Hatósági határozat alapján kell létesíteni a polgári szerv polgári védelmi feladatainak végrehajtása érdekében. Tagját a polgári szerv vezetője jelöli ki és a kötelezett lakcíme szerint illetékes polgármester osztja be.¹¹

2.7. A polgári védelmi szervezetek létrehozása és annak közös szabályai

Alkalmazási készenléti idejüket tekintve a polgári védelmi szervezetek lehetnek gyors (12 órán belül), rövid (24 órán belül) készenlétűek. Jogszabályban szabályozott a készenlétbe helyezésük rendszere, teljes és részleges alkalmazásukat az illetékes polgármesterek, a megyei, fővárosi védelmi bizottságok elnökei és a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter rendelhetik el.

A károk kiterjedésének megelőzésében és csökkentésében az állampolgárokból létrehozott polgári védelmi szervezetek széleskörűen, rugalmasan alkalmazhatóak.

Kialakításra kerültek a kárelhárítási feladat jellegének megfelelően a szakalegységek, amelyek bevethetőek többek között a lakosság riasztásának végrehajtásához, kitelepítésük, elhelyezésük és ellátásuk biztosításához.¹²

2011-ben Magyarországon az akkori jogszabályok alapján a települési és munkahelyi polgári védelmi szervezetek polgári védelmi parancsnokságból és szakalegységekből, a területi polgári védelmi szervezetek szakszolgálat-parancsnokságból és szakalegységekből állnak.

¹¹ 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről

¹² Dr. Varga Imre, 2008.

A polgári védelmi feladatok megoldására a következő szakalegységeket lehet létrehozni:

- Riasztó szakalegység, melynek feladatai:
 - a lakosság helyi riasztása és tájékoztatása,
 - a polgári védelmi szervezetek állományának riasztása,
 - a riasztásra szolgáló technikai eszközök és berendezések működtetése,
 - az elsőtétítés és fényálcázás végrehajtásának ellenőrzése.

- Híradó, vezetés-biztosító szakalegység, melynek feladatai:
 - a polgári védelmi szervek és szervezetek, illetve az irányító és együttműködő szervek és szervezetek közötti hírkapcsolat biztosítása,
 - a híradó-technikai berendezések működtetése,
 - a vezetés híradó-technikai feltételeinek biztosítása,
 - polgári védelmi vezetés feltételeinek biztosítása.

- Kitelepítési-elhelyezési szakalegységet, feladatai:
 - a veszélyeztetett területről az emberek kitelepítése, kimenekítése,
 - kitelepítéssel, befogadással kapcsolatos munkálatok ellátásának szervezése és végrehajtása.

- Állat- és növényvédelmi szakalegység, mely részt vesz a járványos növény- és állatbetegségek megelőzésének, terjedésének megakadályozásában és a felszámolásban.

- Közegészségügyi és járványügyi szakalegységet, feladatai:
 - járványos megbetegedések, fertőzések által veszélyeztetett lakosság védelme érdekében szükséges megelőző intézkedések megtétele,
 - fertőtlenítő munkák elvégzése,
 - a halálos áldozatokkal kapcsolatos halaszthatatlan munkálatok végrehajtásában való részvétel.

- Rbv. (radiológiai, biológiai, vegyi) szakalegységet, melynek feladatai:
 - a lakosság és az anyagi javak megelőző rbv. védelme és a kárterület biztosítása,
 - felderítési, ellenőrzési, mentesítési és fertőtlenítési munkálatok,
 - veszélyt okozó nem mentesíthető anyagok, eszközök megjelölése és elkülönítése.
- Elsősegélynyújtó és sérültszállító szakalegységet és kórházi szakalegységet, feladataik:
 - békeidőszaki katasztrófák esetén és minősített időszakokban a sérült személyek keresése és elsősegélyben részesítése,
 - sérültek gyűjtőhelyre, kórházba szállítása,
 - polgári védelmi szervezetek egészségügyi biztosítása,
 - szükséggyógyintézetek felállításában és működtetésében való közreműködés,
 - a kórházak kitelepítésében való részvétel.
- Műszaki-mentő szakalegység, feladatai:
 - a lakosság és az anyagi javak megelőző műszaki védelmének végrehajtása,
 - kulturális javak védelme,
 - szükségóvóhelyek létesítése, építése,
 - vizek kártételei elleni védekezésben való részvétel,
 - rendkívüli időjárási viszonyok következményeink felszámolása,
 - romok által betemetett óvóhelyeken, vagy romosodott épületekben lévő emberek keresése, mentése.
- Műszaki és kárfelszámoló szakalegységet, mely segít:
 - az épület, közmű- és műszaki károk felmérésében, csökkentésében, felszámolásában és esetleges helyreállításában.
- Ellátó szakalegységet, feladatai:
 - lakosságot védőeszközökkel ellátni,
 - a polgári védelmi szervezetek működéséhez szükséges anyagi-technikai feltételek biztosítása,
 - szervezetek ellátása,
 - az átmenetileg ellátatlanná vált lakosság egyszeri ellátása,

- szállító szakalegységet, végrehajtja a lakosság és az anyagi javak védelméhez, valamint a polgári védelmi szervezetek működéséhez szükséges szállítási munkálatokat.

Ezeknek a területi, települési polgári védelmi szervezetek szakalegységeinek a szakmai tevékenységét négyféle szakszolgálat parancsnokság irányítja, mindegyikhez több szakalegység van beosztva. A polgári védelmi szervezet alkalmazásának elrendelése után a szakszolgálat parancsnokok a megyei, fővárosi védelmi bizottság operatív törzsének tagjaként végzik feladataikat.

Szakszolgálat parancsnokságok fajtái:

- vezetésbiztosító és híradó szakszolgálat parancsnokság,
- lakosságvédelmi szakszolgálat parancsnokság,
- kárfelszámolási szakszolgálat parancsnokság,
- logisztikai szakszolgálat parancsnokság.

Területi polgári védelmi szervezetek létrehozása

Létszámukra és felépítésükre a területi hivatásos katasztrófavédelmi szerv vezetője tesz javaslatot az országos katasztrófavédelmi főigazgatónak a megyei közgyűlés elnöke, illetve a főpolgármester egyetértésével. Az országos katasztrófavédelmi főigazgató 22 munkanapon belül a javaslatot megvizsgálja és jóváhagyja, vagy egy alkalommal indoklás kíséretében visszaküldi.

Személyi állományát, a szakszolgálat parancsnokságok személyi állományát a szervezet létrehozásától 22 munkanapon belül jelöli ki a megyei katasztrófavédelmi szerv vezetője. Az illetékes hivatásos megyei katasztrófavédelmi szerv kimutatást készít és tárolja a területi szervezetek megalakítási tervét, mely tartalmazza a területi polgári védelmi szervezet személyi és anyagi-technikai felépítését. Ezeknek az indokoltságát a megyei katasztrófavédelmi szerv vezetője felülvizsgálja 3 évente, vagy soron kívül az országos főigazgató intézkedése esetén.

Települési polgári védelmi szervezet létrehozása

Ezeknek a szervezeteknek alkalmasnak kell lenniük a helyi veszélyeztető tényezők hatásainak csökkentésére és az elsődleges mentési munkálatokkal kapcsolatos önmentő jellegű feladatokra.

A települési polgári védelmi parancsnokság létszámát és szakmai összetételét a polgári védelmi kirendeltség vezetőjének javaslatára a polgármester állapítja meg. Azokon a településeken, ahol a szakalegységek megalakítása nem indokolt, ott 3-5 fős települési polgári védelmi parancsnokságot kell megalakítani az esetlegesen jelentkező polgári védelmi feladatok tervezésére és szervezésére.

A későbbiekben fogunk foglalkozni a települések besorolásáról, de most részben szükséges megemlítenem. Az I. és II polgári védelmi besorolású településeken a települési polgári védelmi szervezetek minimális létszáma:

- 10 000 lakos felett 300 fő,
- 5 000 és 10 000 lakos esetén 150-300 fő,
- 1 000 és 5 000 lakos esetén 30-150 fő,
- 1 000 lakos alatt 16-30 fő,
- 300 lakos alatt 6-8 fő.

Amennyiben III. és IV. polgári védelmi besorolású településről beszélünk ott is van minimális létszám, amely az előbb felsorolt I. és II. besorolású települések polgári védelmi szervezetének minimális létszámának a fele.

A települési polgári védelmi parancsnokság dolgozza ki a települési polgári védelmi szervezetek megalakítási tervét a polgári védelmi kirendeltség segítségével és a település polgármestere hagyja jóvá. A személyi és anyagi-technikai felépítésükről a polgári védelmi kirendeltség kimutatást készít a polgármester adatszolgáltatása alapján. A polgármester határozza meg a szervezet létszámát és felépítését, valamint jóváhagyja a megalakítási tervet, amelyet a települési polgári védelmi parancsnokság a polgári védelmi kirendeltséggel közösen dolgoz ki.

A főváros esetében ezek a szabályok természetesen a fővárosra érvényes vezetőik segítségével működnek.

Rendkívüli állapot esetén a polgári védelmi szervezetek létrehozásának feltételeit a polgármester tervezi.

Munkahelyi polgári védelmi szervezet létrehozása

Efféle szervezetet bizonyos feladatok megoldására kell létrehozni, melyre a polgári szerv telephelye szerint illetékes polgári védelmi kirendeltség vezetője tesz javaslatot a polgármesternél, aki indokolt esetben elrendelheti a megalakítását.

A megalakítási tervet a munkahelyi polgári védelmi parancsnokság dolgozza ki és a polgári szerv vezetője hagyja jóvá, a polgármester véleményezése alapján.

A polgári védelmi kirendeltség vezetője szakmailag hozzájárul a megalakítási terv elkészítéséhez és a munkahelyi polgári védelmi szervezet létrehozásához.¹³

2.8. Települések polgári védelmi besorolása

Magyarországon a településeket a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről szóló 114/1995 (IX. 27.) Kormány rendelet polgári védelmi besorolása szerint kell csoportokba osztani. A besorolást a települések polgármestere javasolja, amelyet megküld minden év október 31-ig a megyei, fővárosi védelmi bizottságnak. A védelmi bizottságok egyetértés esetén felterjesztik a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszterhez.

A besorolás alapját a települést érintő veszélyeztető tényezők komplex hatáselemzése képezi, minden egyes csoporthoz védelmi követelmények tartoznak.

A település védelmi szintje akkor tekinthető elégségesnek, ha a tervezési, szervezési, irányítási és beavatkozási tevékenységek minimálisan biztosítják az élet- és az anyagi javak védelmét.

A települések besorolásának szabályai és védelmi követelményei a következők:

I. csoportba sorolandó:

- a település az atomerőmű 9 kilométeres, a kutatóreaktor 1 kilométeres körzetében található,
- a településen a normáknál nagyobb mennyiségű veszélyes anyagot állítanak elő, használnak fel, vagy tárolnak és környezetbe kerülésük katasztrófahelyzetet idézhet elő (SEVESO II. irányelv szerinti alsó és felső küszöbértékű veszélyes üzemek),
- a település területén többfajta, külön-külön nem I. csoportba tartozó veszélyforrás együttes hatása érvényesül, így komplex védekezés alkalmazandó,
- a településnek közigazgatási, infrastrukturális, vagy ipari központ jellege van, valamint a közúti és vasúti közlekedés fontossága alapján fegyveres összeütközés esetén közvetlen hatások által veszélyeztetett,
- a település az országhatár 30 kilométeres körzetében található, területén veszélyes anyagot előállító, felhasználó, vagy tároló üzem működik és katasztrófa-veszélyeztetésük szerint II. csoportba tartozna,
- a település vízepítési műtárgyak körzetében található és elárasztás veszélye alakulhat ki fegyveres összeütközés, vagy terrorcselekmény esetén.

¹³ 55/1997. (X. 21.) BM rendelet a polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásának, irányításának, anyagi-technikai ellátásának, illetőleg alkalmazásának szabályairól

I. csoportú települések védelmi követelményei:

- a lakosság központi riasztásának és tájékoztatásának feltételeit biztosítani kell,
- a veszélyeztetettség alapján a veszélyhelyzet értékelését szolgáló alapadatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez, feldolgozásához és a mérgező, vagy sugárzó anyagok helyszíni és laboratóriumi meghatározásához szükséges feltételeket biztosítani szükséges,
- a mérgező, vagy sugárzó anyagok hatásterületén élő lakosság légzésvédő eszközökkel történő ellátását biztosítani kell és a tartózkodásra szolgáló helyiségek e hatások elleni védelemre történő kialakításának feltételeit tervezni kell,
- a mérgező, vagy sugárzó anyagok hatásterületén és az elárasztás-veszélyes területen a lakosság azonnali kitelepítésének, kimenekítésének, valamint elhelyezésének feltételeit biztosítani szükséges,
- a veszélyeztetett területen lévő létfenntartáshoz elengedhetetlen anyagi javak helyszíni védelmét, vagy esetleges kiszállítását tervezni kell,
- a mérgező, fertőző, vagy sugárzó anyagok közvetlen hatásainak megakadályozása érdekében az emberek, létesítmények, anyagok és eszközök szaktechnikai eszközökkel történő mentesítését és fertőtlenítését tervezni szükséges,
- a veszélyeztetettség szerint polgári védelmi szervezeteket kell létrehozni, amelyek felkészítését és felszerelésekkel történő ellátását végre kell hajtani,
- a lakosság védőlétesítményekben történő elrejtéséhez szükséges műszaki-technikai feltételeket tervezni kell a fegyveres összeütközések által veszélyeztetett területeken,
- a fegyveres összeütközések időszakára a légitámadások hatékonyságának csökkentését szolgáló elsötétítés és fényálcázás műszaki-technikai feltételeit tervezni szükséges,
- az illetékes környezetvédelmi felügyelőségek azonnali értesítését, szükség szerinti bevonását biztosítani kell.

II. csoportba sorolandó:

- a település az atomerőmű által közvetetten veszélyeztetett 9-30 kilométeres körzetben található,
- a település területén olyan veszélyes anyagokat állítanak elő, használnak fel, vagy tárolnak, amelyek üzemzavar esetén a közvetlen környezetben élő lakosságra és anyagi javaira veszélyt jelenthetnek,

- a település árvizek által veszélyeztetett és az árvizek előfordulásának gyakorisága, valamint az árvízvédelmi műtárgyak aktuális műszaki-technikai állapota alapján indokolt,
- a települések területén a veszélyes anyagok közúti, vasúti, vízi úti szállításával összefüggő közlekedési csomópontok, átrakóhelyek találhatóak.

II. csoportú települések védelmi követelményei:

- a lakosság riasztásának és tájékoztatásának feltételeit biztosítani kell,
- a veszélyeztetettség szerint biztosítani kell a veszélyhelyzet értékelését szolgáló alapadatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez, feldolgozásához és a mérgező, vagy sugárzó anyagok helyszíni és laboratóriumi meghatározásához szükséges feltételeket,
- a mérgező, vagy sugárzó anyagok hatásterületén élő lakosság menekülő eszközökkel történő ellátását biztosítani kell, és szükséges tervezni a tartózkodásra szolgáló helyiségek ezen hatások elleni védelemre történő kialakításának feltételeit,
- a mérgező, vagy sugárzó anyagok hatásterületén, az elárasztás-veszélyes területen a lakosság azonnali kitelepítésének, kimenekítésének és elhelyezésének feltételeit biztosítani kell,
- a veszélyeztetett területen lévő létfenntartáshoz elengedhetetlen anyagi javak helyszíni védelmét, vagy esetleges kiszállítását tervezni szükséges,
- a mérgező, fertőző, vagy sugárzó anyagok közvetlen hatásainak megakadályozása érdekében az emberek, létesítmények, anyagok és eszközök szaktechnikai eszközökkel történő mentesítését és fertőtlenítését tervezni kell,
- a veszélyeztetettség szerint polgári védelmi szervezeteket szükséges létrehozni és azok felkészítését és felszerelésekkel történő ellátását végre kell hajtani,
- az illetékes környezetvédelmi felügyelőségek azonnali értesítését, szükség szerinti bevonását biztosítani kell.

III. csoportba sorolandó:

- a település az I-es és II-es csoportba sorolt településeken lévő veszélyes anyagok környezetbe kerülése esetén másodlagos hatások által veszélyeztetett.

III. csoportú települések védelmi követelményei:

- a lakosság riasztásának és tájékoztatásának feltételeit biztosítani kell,
- a veszélyhelyzet értékelését szolgáló alapadatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez és a veszélyes anyag meghatározásához szükséges feltételeket biztosítani szükséges,
- a veszélyes anyagok hatásterületén a lakosság kitelepítésének, kimenekítésének és elhelyezésének feltételeit biztosítani kell,
- a lakosság felkészítésén belül a mérgező anyagok hatása elleni védelmet biztosító, házilagosan előállítható szükség légzésvédő-eszközök készítésének és a helyiségek ezen hatások elleni védelemre alkalmassá tételének megismertetését tervezni szükséges,
- a lakosság felkészítésén belül a veszélyes anyagok közvetlen hatásainak megakadályozása érdekében tervezni kell a szükségeszközökkel történő személymentesítés módszereinek megismertetését,
- a veszélyeztetettség szerint polgári védelmi szervezeteket szükséges létrehozni és azok felkészítését és felszerelésekkel történő ellátását végre kell hajtani,
- az illetékes környezetvédelmi felügyelőségek azonnali értesítését, szükség szerinti bevonását biztosítani kell.

IV. csoportba sorolandó:

- a település az országhatár 30 kilométeres körzetében található és magasabb besorolási kategóriába nem került,
- a település besorolással kapcsolatos egyes védelmi feladatait (a fegyveres összeütközések által fenyegetett területeken) a veszélyeztetettség időszakában külön intézkedésre kell végrehajtani.

IV. csoportú települések védelmi követelményei:

- a lakosság riasztásának és tájékoztatásának feltételeit biztosítani kell,
- a lakosság gyorsított ütemű felkészítését és tájékoztatását tervezni szükséges,
- a meghatározott területeken a lakosság és az anyagi javak kitelepítési, elhelyezési és a települések kiürítési terveit ki kell dolgozni,
- a lakosság elrejtésének megvalósításához szükséges műszaki-technikai feltételeket tervezni kell,
- a légítámadások hatékonyságának csökkentését szolgáló elsötétítés és fényálcázás műszaki-technikai feltételeit tervezni szükséges,

- a veszélyeztetettség szerint polgári védelmi szervezetek megalakítását, létrehozását, felkészítését és felszerelését tervezni kell.¹⁴

2.9. A polgári védelmi tervezés rendszere és követelménye

Érdemes tudni néhány tervvel kapcsolatos tudnivalót. A polgári védelmi terveknek kettő fajtája van. Létezik általános polgári védelmi terv, amely rendkívüli állapot idején, az Alkotmány 19/E. paragrafusának (1) bekezdésében meghatározott és szükségállapot idején bekövetkező fegyveres cselekmények esetén végrehajtandó polgári feladatokat tartalmazza. A tervek másik fajtája a veszély-elhárítási terv, amely elemi csapás, ipari szerencsétlenség, veszélyhelyzet, katasztrófa esetén és veszélyhelyzet időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladatokat tartalmazza. A polgári védelmi feladatok végrehajtásával olyan veszélyeztető hatások ellen védekezünk, amelyek fegyveres összeütközés, katasztrófa és más veszélyhelyzet esetén alakulnak ki és a lakosság életét, anyagi javait, valamint az életben maradás feltételeit fenyegeti.

A tervezés általános követelményei az alábbiak:

A tervek elkészítése során mindenképpen biztosítani kell, hogy a Megyei, Fővárosi Védelmi Bizottságok katasztrófa-elhárítási és polgári védelmi intézkedési terveivel összhangban álljanak az összesített veszély-elhárítási tervek és az összesített általános polgári védelmi tervek.

Az általános polgári védelmi tervnek és a veszély-elhárítási tervnek is 3 szintje van a tervezés szintje szerint. Ezek lehetnek alap-, összesített- és központi tervek.

Általános polgári védelmi terv:

Központi általános polgári védelmi tervet a minősített időszaki ügyrendhez igazodóan kell készíteni a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságon. Ez a központi terv képezi az összesített általános polgári védelmi tervek és a polgári védelmi alaptervek alapját.

A Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságon, a Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóságon és a Polgári Védelmi Kirendeltségeken összesített általános polgári védelmi tervet kell készíteni az illetékeségi területükre kiterjedően.

¹⁴ 114/1995. (IX. 27.) Korm. Rendelet a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről

Általános polgári védelmi alaptervet kell készíteni minden polgári védelmi szempontból sorolt településen és Budapesten, a helyi védelmi bizottság székhelyén működő polgári védelmi kirendeltségeknek az illetékességi területükre vonatkozóan és a hatósági határozattal kijelölt polgári szerveknél.

Általános polgári védelmi terv polgári védelmi feladatai:

- figyelmeztetés,
- riasztás,
- tájékoztatás,
- irányítás,
- vezetés,
- együttműködés,
- óvóhelyi védelem,
- híradás biztosítása,
- elsötétítés,
- fényálcázás,
- polgári védelmi szervezetek alkalmazási készenlétbe helyezése,
- hivatásos polgári védelmi szervek készenlétbe helyezése,
- egyéni védőeszközök biztosítása,
- felderítés,
- alkalmazás,
- elzárkóztatás,
- kitelepítés,
- kimenekítés,
- elhelyezés,
- menekülő felszerelések biztosítása a mentőerőknek,
- menekülő felszerelések biztosítása a lakosságnak,
- mentés,
- elsősegélynyújtás,
- sérültszállítás,
- létfenntartáshoz elengedhetetlen anyagi javak védelme,
- kulturális javak védelme,
- fontos vagyontárgyak védelme,
- tűzoltási közreműködési feladatok,

- szállítás,
- mentéshez elengedhetetlen anyagi készletek biztosítása,
- mentéshez szükséges élelmiszer biztosítása,
- mentéshez elengedhetetlen ivóvízellátás biztosítása,
- étkeztetés a mentőerőknek,
- étkeztetés a lakosságnak,
- a menekültek ideiglenes elhelyezésében, ellátásában való közreműködés,
- áldozatokkal összefüggő tevékenységek,
- mentesítés sugárzás ellen,
- vegyi mentesítés,
- fertőtlenítés,
- ideiglenes helyreállítások.

Veszély-elhárítási terv:

Az adott településen, vagy polgári szervnél jellemző, esetleg feltételezhető veszélyeztető hatás típusaira kell kidolgozni és tervezni veszély-elhárítási tervben szereplő, a veszélyeztető hatások elleni védekezés során elengedhetetlen polgári védelmi feladatokat.

Veszély-elhárítási alaptervet a polgári védelmi szempontból I., II., III. csoportba sorolt településeken, Budapest kerületeiben, valamint a hatósági határozattal kijelölt polgári szervezeteknek az alkalmazottaik védelmére és a tevékenységükre jellemző veszélyeztető hatások elhárítására kell készíteni. A települési polgári védelmi parancsnokság készíti a tervet a településeken, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság területi szervei alárendeltségében működő Polgári Védelmi Kirendeltség pedig a Helyi Védelmi Bizottságok székhelyén.

A veszély-elhárítási összesített tervet a veszély-elhárítási alaptervek felhasználásával készíti a polgári védelem megyei, fővárosi és körzeti hivatásos szerve az illetékességi területén jelentkező veszély-elhárítási feladatok összehangolására.

Központi veszély-elhárítási tervet a veszély-elhárítási megyei összesített tervek felhasználásával a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság készíti a polgári védelem területi szerveinek beavatkozási, elhárítási lehetőségeit meghaladó veszélyhelyzetek kezelésére, összehangolására.

Különösen a következő veszélyeztető hatásokkal kell számolni veszély-elhárítási terv készítésekor:

- árvíz,
- belvíz,
- vízszennyezés élő vizekben,
- vízszennyezés ivóvízkészletekben,
- rendkívüli időjárási körülmények (pl.: nagymennyiségű csapadék, szélvihar, aszály),
- földrengés,
- földcsuszamlás,
- levegő szennyezése,
- veszélyes anyagok előállítása,
- veszélyes anyagok felhasználása,
- veszélyes anyagok tárolása,
- veszélyes anyagok szállítása közúton,
- veszélyes anyagok szállítása vasúton,
- veszélyes anyagok szállítása vízi úton,
- veszélyes anyagok szállítása légi úton,
- veszélyes hulladékok hatásai,
- robbanás üzemi környezetben,
- robbanás lakó környezetben,
- lakosságot, vagy az anyagi javakat tömeges mértékben veszélyeztető tüzeset,
- energetikai közüzemi rendszerek leállása, zavarai,
- jellemzően ismétlődő tömegmozgások,
- jellemzően ismétlődő torlódások,
- járványok,
- járványveszély,
- állat-egészségügyi járványveszély,
- nukleáris veszélyhelyzetek,
- terrorcselekmények,
- terror fenyegetés hatásai,
- bajbajutott légi járművekkel összefüggő tevékenységek.

Veszély-elhárítási résztervet kell készíteni a megyei közgyűlés elnöke által kijelölt, polgári védelmi szempontból IV. csoportba sorolt, vagy nem sorolt településeken meghatározott polgári védelmi feladatok ellátására. Különösen előírható ilyen részterv készítése a sorolt települések lakosságának kitelepítéséből adódó elhelyezés, befogadás és védelem biztosítására.¹⁵

3. Békés megye területén előforduló veszélyforrások

Megyénk az ország Délkeleti részén fekszik, a szomszédos országok közül Romániával határos. Magyarország egyik legmélyebben fekvő, legegyenletesebb domborzatú területe található itt, amely a Körös-vidék és a Körös-Maros közére terjed ki. A tengerszint feletti magassága 81 és 105 méter között van. Területe 5. 631, 05 négyzetkilométer, lakossága kb. 376. 657 fő.

Vízrajzát tekintve két térszíntípusra lehet felosztani, ármentes felszínre és időszakosan vízzel borított területre. A Körösök vízjárása rendkívül ingadozó, gyakran előfordul árvízveszély, viszont nyáron nem mindig tudják biztosítani az öntözéshez szükséges vízmennyiséget sem.

A megyét kontinentális éghajlat jellemzi, ám mediterrán és óceáni hatások is érvényesülnek időszakosan a földrajzi helyzet következtében. A csapadék általában 500-600 milliméter, de előfordul, hogy a megye egyes területein a 800 millimétert is meghaladja. A széljárás általában Észak, Észak-keleti irányú, de egyes hónapokban a Dél-nyugati szél az uralkodó.¹⁶

Békés megye veszélyeztetettségét 1990-es évek derekán mérték fel a 114/1995. (IX. 27.) Kormányrendelet alapján. A jelenlegi jogszabályok kötelezik az évenkénti felülvizsgálatot és ellenőrzést.

¹⁵ 20/1998. (IV. 10.) BM rendelet a polgári védelmi tervezés rendszeréről és követelményeiről

¹⁶ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

3.1. Természeti csapások

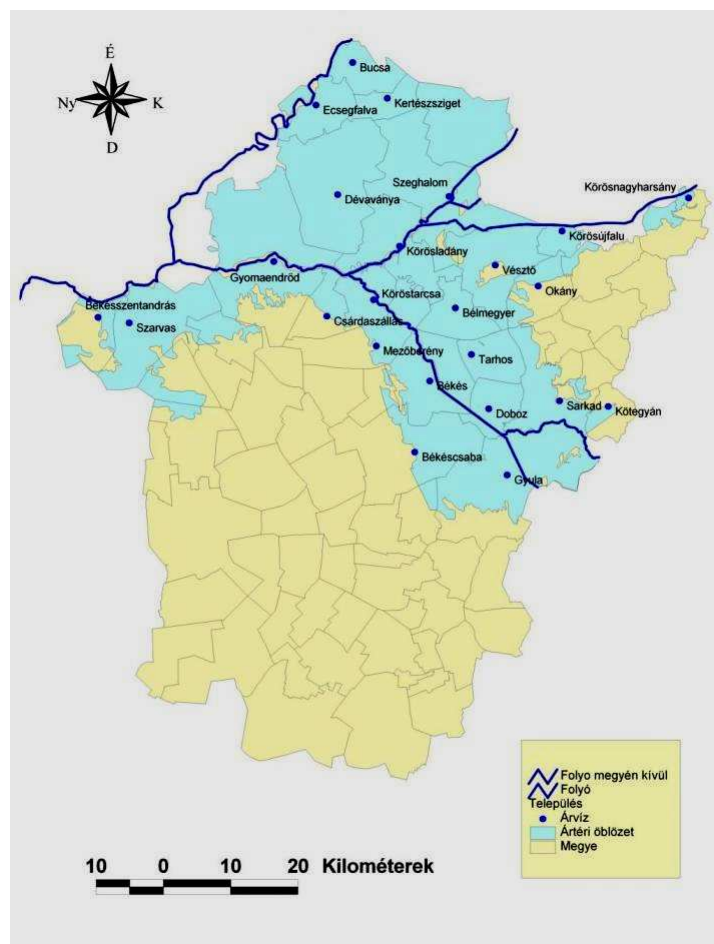
3.1.1. Árvíz

A megye területén az alábbi 6 folyó és egy főcsatorna található:

- Fehér-Körös,
- Fekete-Körös,
- Sebes-Körös,
- Kettős-Körös,
- Hármaskörös,
- Berettyó,
- Hortobágy-Berettyó (főcsatorna).

A Körösök vízgyűjtő területe kb. 27 537 négyzetkilométer, melyből kb. 53% romániai területre esik. A megyében található folyók hegységi és síksági területen folynak keresztül, a megye síksági területén a vízrendszert bonyolult csatornahálózat szövi át.

A folyók jelentős vízkészlete a romániai hegyvidéki vízgyűjtőkről ered, ezért a Körös-völgy kedvezőtlen adottságú a felszíni vizek vonatkozásában. A vízkészlet nem csak a természettől függ, hanem a tőlünk független román társadalmi, gazdasági és az ehhez kapcsolódó román vízkészlet-gazdálkodási koncepcióktól is.

1. sz. térkép: Árvíz által veszélyeztetett települések.¹⁷

A térképen jól látható, hogy árvíz által elsősorban a megye északi fele veszélyeztetett, mivel a folyók ezen a részen találhatóak.

A megye folyóin a téli és a kora tavaszi csapadékok nyomán kialakuló árhullámok a hóolvadás és az esőzés szakaszosságai függvényében vonulnak le. Mivel a romániai hegységek kb. 1 500 méteres tengerszint feletti magasságából erednek a folyók, így áradásuk a megye sík területén meglehetősen heves.

Nagyobb hóolvadás és csapadék következtében az árhullám 24 óra alatt eléri a magyarországi határt és további 10-12 óra leforgása alatt gyakran a korábbi vízszintet meghaladó értékben tetőzik.

¹⁷ Forrás: http://admin.bekes.katasztrofavedelem.hu/cms_files/content_68841.jpg (2011. 07. 13.)

Leginkább a Körösökre jellemző, hogy vízjárásuk nem egyenletes és rendkívül szélsőséges a vízszállításuk. A „vízjáték” meghaladhatja akár a 10 métert is, ami a legkisebb és a legnagyobb vízhozamok eltérő arányából adódik. A vízhozamban akár ezerszeres ingadozás is lehetséges, ezért az ország legveszélyesebb folyóinak tekintjük őket. Március, április és június hónapokban általában magas és augusztus, valamint szeptember hónapokban alacsony vízállás jellemző.

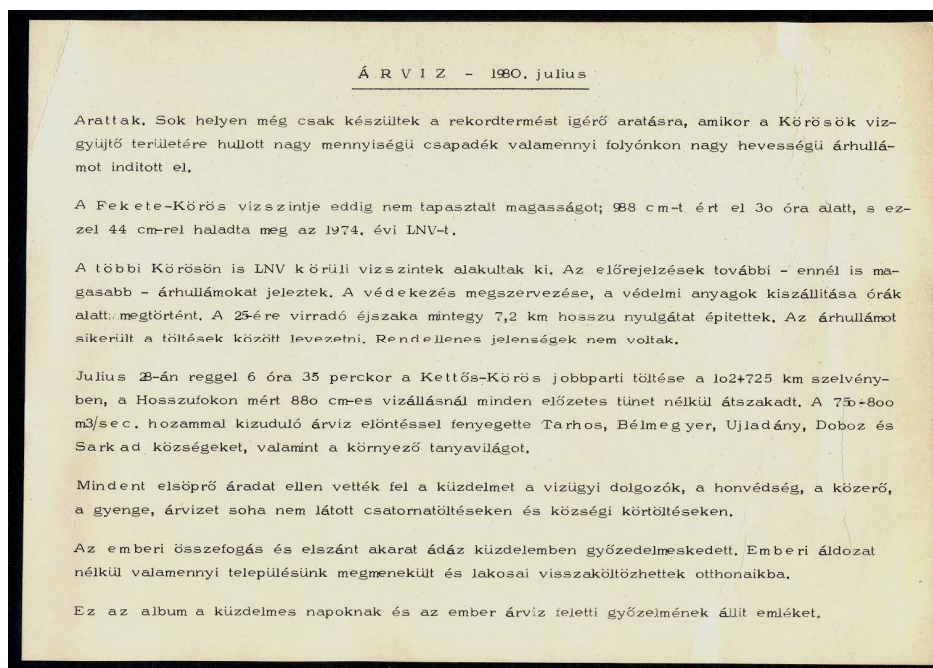
Árvízveszély a megye területén 25 településen fordulhat elő, itt kb. 223 943 lakos van kitéve ennek. Az árvízi fő védvonalak kiépítettsége a teljes hosszúság (a KÖRKÖVIZIG területén) 52,1%-ban van készen.

Az 1. sz. kép szemlélteti, ahogy gátszakadás esetén a víz mindent elönt.

1. sz. kép: Gátszakadás a Kettős-Körösön 1980. július 28-án.¹⁸

¹⁸ Forrás: Körös-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

2. sz. kép: Emlékalbum az 1980-as árvíz feletti győzelem emlékének.¹⁹

Az előbbi kép az 1980-as árvíz feletti győzelem emlékére kiállított emlékalbumról készült az akkori időkben. Az emlékalbum az eseményről részletesebb tájékoztatást nyújt.

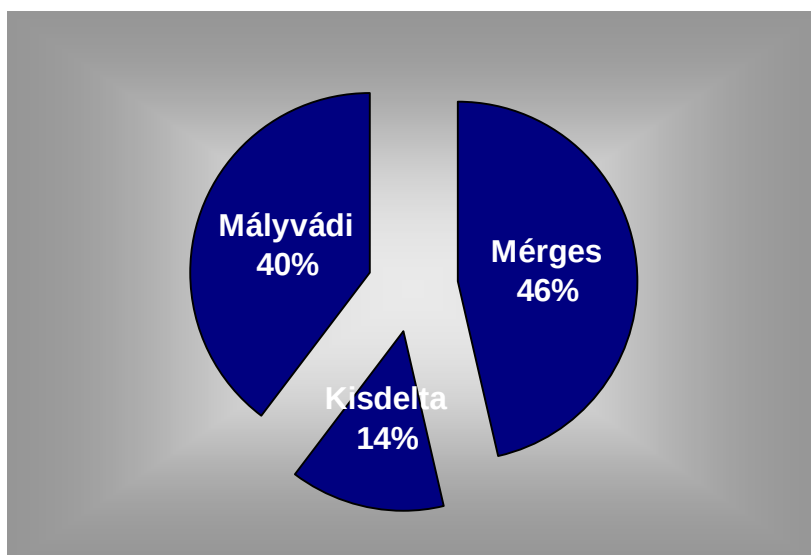
A mentesített ártér 2 822 négyzetkilométer területű, ez a működési terület 68,7%-a és az országos mentesített árterület 13,3%-a. Az I. rendű árvízvédelmi fővédvonalak 340,135 kilométer hosszúságúak, az előírt méretre kiépítettek 18,512 kilométer (53,4%) hosszúságúak. A II. rendű árvízvédelmi művek 104,808 kilométer hosszúságúak, ezek szükségeltározó töltések, lokalizációs vonalak és települési körtöltések.

A mentesített ártéren a KÖRKÖVIZIG területén 40 db település található (ebből Békés megyében 25), ezek közül 12 db rendelkezik körtöltéssel.

A megyében 3 darab árvízvédelmi szükségeltározó található, ezek:

- Mérges, amely 19 négyzetkilométer területű és 87,2 millió köbméter a kapacitása,
- Kisdelta, amely 5,8 négyzetkilométer területű és 26 millió köbméter a kapacitása,
- Mályvádi, amely 36,9 négyzetkilométer területű és 75 millió köbméter a kapacitása.

¹⁹ Forrás: Körös-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

1. sz. ábra: Szükségtározók befogadóképességeinek aránya.

Készítette: a szerző Békéscsaba: 2011.

Az ábrán a Békés megyében található szükségtározók befogadóképességeinek arányát szemléltetem. Összesen ezek a szükségtározók 61,7 négyzetkilométeres területet foglalnak el és az összes kapacitásuk 188,5 millió köbméter. Arányukat tekintve az ábrán jól látható, hogy a megye két legnagyobb befogadóképességű szükségtározója a Mérges és a Mályvádi tározó.

A korábbi években, Romániában létesített víztározók üzemeltetése miatt a nyári vegetációs időszak alatt a megye területére alig néhány 100 liter, vagy köbméter víz érkezik másodpercenként. Ennek következtében az ökológiailag és az egyéb vízhasználathoz szükséges vízmennyiséget biztosítani csak a duzzasztók (Békés, Békésszentandrás, Gyula, Körösladány) üzemeltetésével és a tiszai vízátervezésekből lehet.

A múlt évszázad jelentős védelmi feladatokkal járó, legmagasabb árhulláma 1995 decemberében vonult le a Körösökön. A Hármas-Körösön 2006 tavaszán jelentkezett ezt meghaladó, eddig mért legnagyobb vízszinteket elérő árhullám, amely az együttműködő hivatásos és polgári szervezeteknek, szervezeteknek, valamint állampolgároknak több hétig tartó megfeszített védelmi feladatokat jelentett.

Összességében a megye területén található folyók és a belvízveszélyes területek mesterséges védművei (árvízvédelmi töltések, szükség- és vésztározók, településeket védő körgátak, csapadékvíz-elvezető csatornarendszerek, stb.) megléte, állapota, fejlesztése és a karbantartások folyamata erősen befolyásolja a szakaszosan előforduló hidrológiai veszélyhelyzetek sikeres kezelését.

Az árvízvédelmi események sikeres kezelése akkor biztosítható, ha:

- az árvízi előrejelző rendszer megfelelően és megbízhatóan működik,
- a hidrometeorológiai információk biztosítása egységesen a román és a magyar vízgyűjtő területek tekintetében kellő időben hozzáférhető,
- összehangolt a védekezésben résztvevő hivatásos és polgári szervek, szervezetek működése.²⁰

3.1.2. Belvíz

A megye településeinek túlnyomó része rendelkezik kiépített belvízelvezető rendszerrel, de a rendszerek karbantartása nem mindig történik meg kellő mértékben, sem belterületi szakaszaikon, sem külterületi befogadóikon. Egyes külterületi befogadó csatornák tulajdonjogának rendezetlensége különösen nagy gondot okoz, ezért továbbra is számolni kell az 1999. óta szinte évente bekövetkezett jelentős anyagi károkat okozó belvízi veszélyeztetettséggel, mely károkat a következő kép segítségével szemléltetem. Ezeken a földeken nemcsak a beműveléssel kapcsolatos munkálatok húzódnak el, vagy maradnak el a szezonban, hanem a betakarítás is komoly gondokat okozhat a belvíz megmaradása esetén.

3. sz. kép: Békés megyei belvíz 2010-ben.²¹

²⁰ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

²¹ Forrás: <http://www.korkovizig.hu/01-nyitrolap/galeria/galeria.php> (2011. 07. 11.)

2. sz. térkép: Belvíz veszélyeztetett települések.²²

A térképen jól látható zöld pontok mutatják, hogy a megye jelentős részén képes a belvíz komoly gondokat okozni. A települések ár- és belvíz veszélyeztetettségi alapon történő besorolás - melyet a 18/2003. (XII. 9.) KvVM-BM együttes rendelet szabályoz - alapján Békés megye területén található:

- 6 db erősen veszélyeztetett „A” kategóriába,
- 23 db közepesen veszélyeztetett „B” kategóriába,
- 19 db enyhén veszélyeztetett „C” kategóriába tartozik.

A helyi csapadékból származó belvizeket belvizes főcsatornák gyűjtik össze és szállítják a főbefogadóba. Ezek a belvizes főcsatornák a hegyvidék és dombvidék lejtőiről lefutó egykori patakokból az ármentesítő és vízrendezési munkálatok nyomán létesültek. A megye országhatárhoz közeli, keleti része (Kötegyán, Mezőgyán, Méhkerék, Geszt térsége) a román területen végrehajtott vízrendezés munkálatok következtében felszíni vízhiányos.²³

²² Forrás: http://admin.bekes.katasztrofavedelem.hu/cms_files/content_68836.jpg (2011. 07. 13.)

²³ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

3.1.3. Vízszennyezés élő vizekben, ivóvízkészletekben

A megye illetékességi területén jelentős élő vizek, folyók, csatornák és bányatavak találhatók, így azok vegyi szennyezésével érdemes számolni, ez elsősorban környezetvédelmi problémaként jelentkezik.

A Maros hordalékkúpjának felszín alatti ivóvízvédelmével kapcsolatos feladatok jelentősek, hiszen a települések ivóvízellátása felszín alatti vizekből történik.²⁴

3.1.4. Rendkívüli időjárási körülmények

A szélsőséges időjárási viszonyok, veszélyhelyzetek kialakulásának kedvez az átmeneti földrajzi helyzetből adódó változékony éghajlatunk. Az utóbbi évek tapasztalatai mutatják e tekintetű sebezhetőséget, főképp viharok, orkánok, aszályok, havazás, hirtelen felmelegedéssel járó hóolvadással egyidejűleg jelentkező esőzésből kialakuló belvizek okoztak több esetben problémát.

A rendkívüli - 1984-ben és 1995 novemberében kialakult - téli időjárási viszonyok következtében számos kistelepülés záródott el a külvilágtól, váltak járhatatlanná a fő és alsórendű közlekedési útvonalak, bekötőutak, valamint a lakossági ellátásában jelentős zavarok keletkeztek.

Főként a megye főútvonalain, a közúti közlekedésben résztvevő megnövekedett személy és teherforgalom évről-évre tapasztalhatja a téli rendkívüli időjárási viszonyokból adódó közlekedési nehézségeket, melyek néha ideiglenes útlezárásokkal, mentési és lakosságvédelmi feladatokkal járnak együtt.

²⁴ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

4. sz. kép: Hóvihar okozta nehézségek egyike.²⁵

A 4. sz. kép jól mutatja, hogy nagyobb mennyiségű hó, vagy erősebb hófúvás esetén a közlekedésben komoly fennakadások keletkezhetnek.

2008. március 01-én ÉNY-DK irányú orkán erejű szél a megyén is végig söpört, a vihar következtében 26 békés megyei településen vált szükségessé tűzoltói beavatkozás, összesen 545 személyi tulajdonú ingatlanban keletkezett kár.

A megyét érintő legsúlyosabb károk Dévaványa és Nagybánhegyes településeken keletkeztek, kb. 200 személyi tulajdonú ingatlanban. Dévaványa településen a vihar több lakóingatlanban a következő képen látható károkat okozta és ezzel a lakosokban rémületet, hisztériát keltett, hiszen néhányuknak élete munkája állt ezekben a házakban.

²⁵ Forrás: <http://www.katasztrofak.abbcenter.com/?id=107036&cim=1> (2011. 07. 07.)

5. sz. kép: Dévaványai szélvihar.²⁶

2010. június 18-án Mezőhegyes területén is hatalmas széllel és dió nagyságú jégesővel érkező vihar felbecsülhetetlen károkat okozott. Legalább 10 ember megsérült, a termés a Ménesbirtok Zrt. kb. 5000 hektáros területén teljesen elpusztult.

A becsült károk több százmilliós nagyságrendűek. Az ítéletidő a település 2899 db lakóingatlanából 1568-ban okozott károkat, ezek közül 30%-nál több ingatlanban jelentős mértékű, hiszen tetők, mennyezetek szakadtak be, kémények dőltek le, továbbá a város területén lévő parkokban, ligetekben pótolhatatlan károk keletkeztek. A károkról a Mezőkovácsháza Hivatásos Tűzoltóparancsnokság jóvoltából több kép is készült, melyekből a következő kettő jól mutatja a vihar által okozott károkat, melyeket a tűzoltók napokon keresztül igyekeztek felszámolni, elhárítani.

²⁶Forrás:<http://bekes.katasztrofavedelem.hu/index.php?subpage2=1&subpage1=128&subpage=1&contentId=15026> (2011. 07. 07.)

6. sz. kép: Vihar Mezőhegyesen.²⁷

7. sz. kép: Vihar Mezőhegyesen.²⁸

²⁷ Forrás: Mezőkovácsháza Hivatásos Tűzoltóparancsnokság

²⁸ Forrás: Mezőkovácsháza Hivatásos Tűzoltóparancsnokság

Kedvezőtlen időjárási viszonyok előfordulása esetén számolni kell azzal is, hogy a jelentős mennyiségű ónos eső nemcsak a közúti közlekedésben, hanem az elektromos légkabel rendszerekben is károkat okozhat, valamint települések energiaellátását veszélyeztetheti.

A több éven át tartó szárazság miatt jelentős külterületi mezőgazdasági tüzek okoztak veszélyhelyzeteket a korábban. A szél és porviharok a nagytáblás mezőgazdasági földművelésből eredően az erdősávok hiányában jelentős károkat okozhatnak.²⁹

3.1.5. Földrengés, talajsüllyedés

A Kárpát-medence egész területe erősen tektonizált, ezért – figyelembe véve a legnagyobb rengések helymeghatározásának bizonytalanságát – az esetek nagy részében fellelhető olyan törésvonala, amely a földrengés fészkeivel kapcsolatba hozható. A megyénk Battonya-Békéscsaba irányú törésvonala is ilyen, Békés térségében földrengés zónával és fészekkel.

A megyének ezen a területén 40 földrengést regisztráltak. 1978. július 22-én keletkezett a legnagyobb intenzitású Békés térségi epicentrummal, melynek erőssége 6-os volt, és Békés településen épületkárokat okozott. A főrengést megelőzően 17 rengést regisztráltak, az elsőt 1924-ben. 1978-tól napjainkig csökkent a terület aktivitása. A legutóbbi földmozgást 2008. november hónapjában regisztrálták Muronyi fészekkel.

Valószínűleg azok a földrengés-források (békéscsabai, békési, kétegyházi, eleki), melyekből már történtek rengések, ezek után is aktívak maradnak, de nem szabad figyelmen kívül hagyni a távolabbi nagyobb rengéseket, gerjesztő forrásokat sem.

1992-ben tömegesen süllyedésből eredő épület-károsodások jelentkeztek Medgyesbodzáson és a környező településeken. Csak Medgyesbodzáson a 360 lakóingatlanból 275-ben jeleztek és jegyezték fel jelentős altalaj-süllyedésből eredő épületkárokat. A térségben 2003-ban is hasonló jellegű épületkárosodásokat regisztráltak, ez alapján egyfajta ismétlődésre következtethetünk. A vizsgálatok az okot, okokat egyértelműen nem tudták meghatározni.

A talajszerkezetben jelen lévő, zsugorodó agyaglencsék viselkedése, a Maros hordalékkúpjából kinyert ivóvíz készlet, a területen végzett szénhidrogén kutatás és kitermelés mind, mind a figyelem előterébe került, de a következmények okaként egyik sem szerepelt kizárólagosan.³⁰

²⁹ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

³⁰ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

3.2. Civilizációs veszélyek

3.2.1. Légszennyezettség

A légszennyezettséget eredményezheti a mérgező vegyi anyagok szabadba jutása, ipari és mezőgazdasági technológiák működési zavarai, emberi mulasztás, tűzvészek, robbanások, valamint kisebb jelentőséggel energetikai, közüzemi szolgáltató rendszerek leállásából adódó veszélyes események.

A korábban előforduló veszélyhelyzetek kapcsán továbbra is számolni kell ammónia és klórömléssel, ipari üzemek csarnoktűzével.

A megyénk iparának legnagyobb részét az élelmiszeripar és az italok gyártása teszi ki, bár a piacvesztés igencsak jelentős. Az ipari tevékenység kismértékű növekedésétől függetlenül a megye agrár-jellege a domináns. Bár az ipari vállalkozások korszerű technológiát igyekeznek alkalmazni, a mezőgazdasággal együtt kibocsátott, ülepedő por mennyisége éves átlagban enyhe határérték túllépést mutat.

A levegőszennyező két legfontosabb gáz alacsony szinten van jelen a nagyobb városok (Békéscsaba, Orosháza, Gyula, Békés) levegőjében, a közlekedésből származó nitrogén-oxid szennyezettség nem számottevő.³¹

3.2.2. Veszélyes anyagok előállítása, felhasználása és tárolása

Békés megyében veszélyes anyag előállító üzem nincs, de a felhasználás mértéke jelentős, főképp körösladányi HENKEL-nél, az orosházi GUARDIAN Kft-nél, a hűtőipari technológiát üzemeltető gazdálkodó szerveknél, ivóvíz és szennyvíz kezelő telepeken, a nyomda és gépipari üzemekben, továbbá a fürdőként üzemelő fedett létesítményekben.

³¹ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

A megye területén 36 db katasztrófaveszélyes létesítmény található (melyből SEVESO II. szerint 1 db a felső küszöbértékű GUARDIAN Orosháza Kft., melynek tárolt veszélyes anyaga a bután, 3 db alsó küszöbértékű IKR Rt. Agrokémia Kardoskút, LinzerAgro Trade Kft., Azofert Kft., tárolt veszélyes anyaguk az ammonium-nitrát alapanyagú műtrágya), melyek a veszélyes anyagok fajtáját és mennyiségét tekintve eltérő mértékben veszélyeztetik a lakosságot, illetve a környezeti elemeket.

Az Alföld területén elhelyezkedő Békés megyében a mezőgazdaság a fő megélhetési forrás, így számottevő a mezőgazdasági munkákhoz alkalmazott vegyi anyagok felhasználása és tárolása, ez az üzemi dolgozók, illetve az üzem közvetlen környezetében élő lakosság vonatkozásában jelenthet veszélyforrást.³²

3.2.3. Veszélyes anyagok szállítása közúton, vasúton és légi úton

Békés megye közúti forgalmának döntő többsége 3 főútvonalon - a 44-es, a 46-os és a 47-es számú főútvonalakon - zajlik a települések felé. A veszélyes anyag tranzit szállítmánya közúton nem számottevő, legjellemzőbben a felhasználó üzemekhez történik, a közúti határátkelőhelyeink veszélyes anyagok be- és kiléptetésére sincsenek igazából kijelölve. Általánosságban elmondható, hogy közúti veszélyes áruszállítás komoly veszélyt jelenthet a környezetre, az ilyen jellegű balesetek leggyakrabban a szállító gépjárművek elégtelen műszaki állapota, a gépjárművezetők hibázása, valamint egyéb esetek miatt következhetnek be. A veszélyes anyagok szállítása közben bekövetkezett balesetek hatása függ a szállított veszélyes anyagok mennyiségétől, kémiai, fizikai tulajdonságaitól, biológiai hatásaitól, lakott területektől való távolságától és a meteorológiai viszonyoktól is.

Fokozottabb figyelmet érdemel a vasúti tranzit szállítás, mivel az elmúlt évek tendenciái azt mutatják, hogy a továbbított anyagok mennyisége és típusa folyamatosan emelkedik az államhatáron kívüli területekre. A Békéscsaba-Orosháza szárnyvonalon lezajló szállítás jelentősnek mondható, de kiemeltebb veszélyeztetettséget tudhatunk be a Nagylapos-Gyomaendrőd-Lökösháza vasúti fővonalon átvonuló tranzit szállítások folyamán.

³² Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

Légi utak szempontjából hazánk földrajzi fekvése igen kedvezőnek mondható, hiszen észak-déli, nyugat-keleti légi útvonalak természetes irányába esik, ennek tudható be, hogy egy nemzetközi légi folyosó is ki van jelölve Békés megye fölött. Területi szinten arról, hogy milyen anyagok szállítása történik megyénk légterében nem áll rendelkezésünkre információ, így nem hagyható figyelmen kívül a légi járművek meghibásodása, illetve a légi úton történő veszélyes áruszállítás következtében előforduló balesetek lehetősége sem.³³

3.2.4. Veszélyes hulladékok hatásai

Veszélyes hulladékokkal Békés megyében elsősorban a nagyobb városok olyan ipari üzemével (nyomda, baromfifeldolgozó ipari üzemek) kapcsolatban kell számolni, melyek környezet- és egészségvédelmi problémaként a növényzet, a talaj és akár a felszín alatti vizek szennyezését is eredményezhetik.

Ezen kívül a környezet elemeit, a felszín alatti vízkészletet, valamint a levegőt komplex módon veszélyeztethetik a szilárd települési hulladékok és ezzel egészségügyi szempontból is veszélyforrásként kell számoljunk.³⁴

3.2.5. Robbanás üzemi környezetben, lakókörnyezetben

Üzemi környezetben és lakókörnyezetben előforduló emberi mulasztás és a technológiai fegyelem megsértésével összefüggő robbanással számolnunk kell, melyek elsősorban földgáz, vagy propán-bután gázkeverékek robbanásai lehetnek. Nem kizárt, de Békés megyében napjainkig nem voltak jellemzőek a terrorcselekményekkel összefüggő robbantások, melyek kis területen képesek jelentős károkat okozni, így anyagi-, de akár közvetlen és közvetett életveszélyt is jelenthetnek.³⁵

³³ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

³⁴ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

³⁵ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

3.2.6. Lakosságot és az anyagi javakat veszélyeztető tüzeset

Jelentősebb károkról a korábbi évek során ipari üzemekben előforduló tüzek kapcsán üzemi dolgozók esetében, a tartós szárazság miatt pedig mezőgazdasági értékek károsodása esetében beszélhetünk.

Békéscsaba, Gyula és Orosháza számít olyan nagyobb városnak megyénkben, ahol több magas épület, irodaház és lakóépület is található, melyek tüzesete folyamán nagyobb veszéllyel számolhatunk.

Ezek alapján elmondható, hogy figyelmet érdemel az üzemekben, valamint a lakókörnyezetben a lakosságot és az anyagi javakat veszélyeztető nagy kiterjedésű, illetve jelentősebb károkat okozó tüzek elleni védekezés feladatainak megszervezése és összehangolása. A következő képen is jól látható, hogy egy lakás kiégése esetén, a többi lakás és azok lakói is közvetlen veszélynek vannak kitéve, hiszen a tűz rövid idő alatt bármilyen irányba képes terjedni.³⁶

8. sz. kép: Tüzeset Békéscsabán.³⁷

³⁶ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

³⁷ Forrás: http://users.atw.hu/tuzoltosagbcs/2011/20110418_Bcs_Andrasy_75/slides/P1040997.html (2011. 07. 11.)

3.2.7. Energetikai, közüzemi rendszerek zavarai, leállása

Energetikai, közüzemi rendszerek veszélyeztetettségével számolnunk kell - főleg a technikai meghibásodásra, technológiai fegyelem megsértésére (pl.: földgázvezetékbe került gázolin) és a rendkívüli időjárási körülményekre visszavezethető okok miatt (szélvihar, ónos eső, hóvihar) -, melyek kapcsán akár időszakosan szolgáltatás nélkül maradhatnak települések és településcsoportok.

2004. volt az éve annak, hogy Békés megye területén felmérésre került a védett, létfontosságú fogyasztók köre - melyet a Magyar Energia Hivatal, mint hatóság határozatban elfogadott - és e fogyasztók a magyar villamosenergia-ellátás zavara esetén az Rotációs Kapcsolási Rendnek megfelelően a hálózati szolgáltatók koordinációjában kapnak az országos hálózathoz szükséges villamos energiát.³⁸

3.3. Humán és ökológiai fenyegetések

3.3.1. Jellemzően visszatérő tömegmozgások, torlódások

Tömegmozgások, tranzitforgalom torlódása Békés megyében három közúti határátkelőhelyen (Gyula, Méhkerék, Battonya) jelentkezett rendszeresen a korábbi években. A megváltozott forgalomszervezési feltételek, közlekedési szokások és a bővített átkelőhelyek kedvezőbb feltételeket jelenthetnek, de a jövőben sem kizárt határátkelőhelyeken átkelő torlódása, tartós várakozása.³⁹

3.3.2. Járvány, járványveszély, állategészségügyi járványveszély

Ilyen jellegű tömeges fertőzés és járvány az elmúlt években nem alakult ki, viszont jellemzőek az állati eredetű fertőzések, mint például a száj- és körömfájás, illetve a sertéspestis, továbbá valós veszélyt jelentett néhány éve a madárinfluenza megjelenése is.

³⁸ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

³⁹ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

A szakirányú tevékenységre vonatkozóan, valamint a biztosítási feladatok összehangolására évente történnek egyeztetések az érintett hivatásos és polgári szervek, szervezetek között.⁴⁰

3.3.3. Nukleáris létesítmények működési zavarai

Gyakorlatilag elmondható, hogy a megye települései szerencsés helyzetben vannak, hiszen nukleáris létesítmény által közvetlenül nem veszélyeztetettek. A csernobili katasztrófa tapasztalatai azonban jelentősen átformálták a nukleáris veszélyeztetettség értékelését, legfőképpen a létesítményektől való földrajzi távolság, mint védelmi tényező szerepét. Békés megyében elsősorban a Paksi Atomerőmű, másodsorban a szlovákiai Jablonské Bohunice-i és a Mochovce és a szlovéniai Krško atomerőmű veszélyeztetettségével számolhatunk.

A világban történt események alapján nem kizárt a kis mennyiségben csempészett radioaktív izotópok előfordulása a határátkelőhelyeken, amelyek szintén veszélyt jelenthetnek.

Valós, de elenyésző veszélyforrást jelenthetnek a világűrből megyénk területére becsapódó, meghibásodott műholdak, ilyen veszély fennállt 2011. szeptemberében, amikor nem lehetett előre meghatározni a becsapódás várható helyszínét.

Folyamatosan figyelemmel kíséri, értékeli a háttérsugárzást és a meteorológiai viszonyokat a Nukleáris Baleseti Információs és Értékelő Központ, a megyei igazgatóságokon telepített Területi Információs Központokon keresztül. Az Országos Sugárfigyelő-, Értékelő és Jelzőrendszernek megyénkben Békéscsabán kettő automata mérőállomása, Gyomaendrődön egy automata mérőállomása működik, ezeken kívül Gyulán és Mezőkovácsházán új távmérő hálózat került telepítésre.⁴¹

⁴⁰ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

⁴¹ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

3.3.4. Terrorcselekmények és az azzal való fenyegetés hatásai

Terrorcselekménynek számíthatnak polgári veszélyhelyzeti tervezéssel kapcsolatban az új, pl. számítógépes bűncselekmények is, így vizsgálni kell, hogy a számítógépes támadások milyen módon tudják megzavarni megyénkben a polgári társadalom normál állapotú működését.

A kritikus infrastruktúra védelme napjaink egyik legnagyobb feladata, számos esemény mutatja, hogy ezek a fontos infrastruktúrák sebezhetőek és megzavarásuknak jelentős hatásai lehetnek az emberek életére, az ország gazdaságára, így akár megyénk működésére is.

A kritikus infrastruktúra általános meghatározása a következő:

„Egy országon belül a lakosság szellemi és tárgyi életfeltételeit megteremtő, a gazdaság működését elősegítő, vagy lehetővé tévő azon szervezetek, létesítmények, létesítményrendszerek, hálózatok összessége, vagy ezek részei, amelyek megsemmisülése, szolgáltatásaik, vagy elérhetőségük csökkenése egy adott felhasználói kör létére, lét- és működési feltételeire negatív hatással jár.”⁴²

Tekintettel arra, hogy a kritikus infrastruktúra létfontosságú szerepet tölt be a biztonsági környezetben, a hazai jogi szabályozás egyre több elemét dolgozza fel és határoz meg a védelmével kapcsolatos feladatrendszereket a társadalom számára.⁴³

3.3.5. Bajba jutott légi járművekkel kapcsolatos tevékenységek

A Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság illetékességi területén potenciális veszélyforrást jelent a polgári nemzetközi és belföldi légi forgalom, a sport és magáncélú repülés, a katonai repülés, a határ menti légi forgalom és a mezőgazdasági légi szolgáltatás.

Manapság jelentősebbnek mondható - a nemzetközi légi folyosók főirányában - a polgári nagygépes forgalom, míg a sport és magáncélú repülés nem számottevő és az is a békéscsabai repülőtér környékére koncentrálódik. A mezőgazdaság légi szolgáltatása egyre inkább elenyésző és alapvetően mezőgazdasági igényt elégít ki előre nem tervezhető repülési útvonalon.

⁴² Dr. Bognár Balázs PhD: *A kritikus infrastruktúra*

⁴³ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

Az előfordult és várható légi közlekedési balesetek következményei a települési és agglomerációs övezetekben aránylag magas kategóriába sorolhatóak, azokon kívül csak közepes kategóriájúak. Egy légi közlekedési baleset előfordulásának valószínűsége igen csekélynek számít a települések sűrűségének vonatkozásában, a megye területén is csak kisebb veszélyeztetettséget jelenthet az ilyen jellegű esemény.⁴⁴

Összefoglalva Békés megye veszélyeztetettségét, a lehetséges veszélyhelyzetek, illetve katasztrófák köréből az ár- és belvíz, a rendkívüli időjárási körülmények, a lakossági- és ipari vonatkozású tűz és robbanás, a mérgező veszélyes anyagok szállításával kapcsolatos, valamint a nukleáris erőművek működési zavaraiából adódó veszélyeztetéssel érdemes számolnunk.

A jövőben fokozott figyelmet kell fordítani a világon is egyre nagyobb fenyegetettséget jelentő terrorcselekményekre, a hazánkat is jelentős mértékben érintő migrációra, az egyre sűrűbben előforduló környezetszennyezési problémákra és az ezekből fakadó lakosságvédelmi feladatokra.⁴⁵

⁴⁴ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

⁴⁵ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

II. csoportba sorolt települések és veszélyeztető tényezők a 2009. évi besorolás alapján

- Békés: árvíz, veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Békésszentandrás: árvíz, vegyi, veszélyesanyag-szállítás
- Bélmegyer: árvíz, országhatár
- Bucsa: árvíz
- Csorvás: veszélyesanyag-szállítás
- Dévaványa: árvíz, vegyi
- Doboz: árvíz, országhatár
- Ecsegfalva: árvíz
- Füzesgyarmat: vegyi, veszélyesanyag-szállítás
- Gyomaendrőd: árvíz, vegyi, veszélyesanyag-szállítás
- Kertészsziget: árvíz
- Kétegyháza: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Kondoros: vegyi, veszélyesanyag-szállítás
- Körösladány: árvíz, vegyi, veszélyesanyag-szállítás
- Körösnagyharsány: árvíz, országhatár
- Köröstarcsa: árvíz, veszélyesanyag-szállítás
- Körösújfalu: árvíz, országhatár
- Kötegyán: árvíz, veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Lőkösháza: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Magyarbánhegyes: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Medgyesegyháza: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Méhkerék: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Mezőberény: árvíz, vegyi, veszélyesanyag-szállítás
- Mezőhegyes: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Mezőkovácsháza: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Murony: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Okány: árvíz, veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Sarkad: árvíz, veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Sarkadkeresztúr: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Szabadkígyós: vegyi, veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Szarvas: árvíz, vegyi, veszélyesanyag-szállítás
- Szeghalom: árvíz, vegyi, veszélyesanyag-szállítás

- Tarhos: árvíz, országhatár
- Telekgerendás: vegyi, veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Végegyháza: veszélyesanyag-szállítás, országhatár
- Vésztő: árvíz, veszélyesanyag-szállítás, országhatár

III. csoportba sorolt települések és veszélyeztető tényezőik a 2009. évi besorolás alapján

- Battonya: vegyi, országhatár
- Csabaszabadi: vegyi, országhatár
- Gerendás: vegyi
- Kétsoprony: vegyi
- Újkígyós: vegyi, országhatár

IV. csoportba sorolt települések és veszélyeztető tényezőik a 2009. évi besorolás alapján

- Almáskamarás: országhatár
- Békéssámson: országhatár
- Biharugra: országhatár
- Csanádapáca: országhatár
- Dombegyház: országhatár
- Dombiratos: országhatár
- Elek: országhatár
- Geszt: országhatár
- Kamut: országhatár
- Kevermes: országhatár
- Kisdombegyház: országhatár
- Kunágota: országhatár
- Magyardombegyház: országhatár
- Medgyesbodzás: országhatár
- Mezőgyán: országhatár
- Nagybánhegyes: országhatár
- Nagykamarás: országhatár
- Pusztaföldvár: országhatár
- Pusztatölgys: országhatár

- Tótkomlós: országhatár
- Újszalonta: országhatár
- Zsadány: országhatár⁴⁷

Békés megyei települések összesített besorolása és a veszélyeztetett lakosság száma

- I. csoportba sorolt: 6 település 128.900 lakossal
- II. csoportba sorolt: 36 település 180.303 lakossal
- III. csoportba sorolt: 5 település 14.898 lakossal
- IV. csoportba sorolt: 22 település 39.148 lakossal
- Nem sorolt települések: 6 település 13.275 lakossal

Települések veszélyeztetettség megoszlása lakosság számával

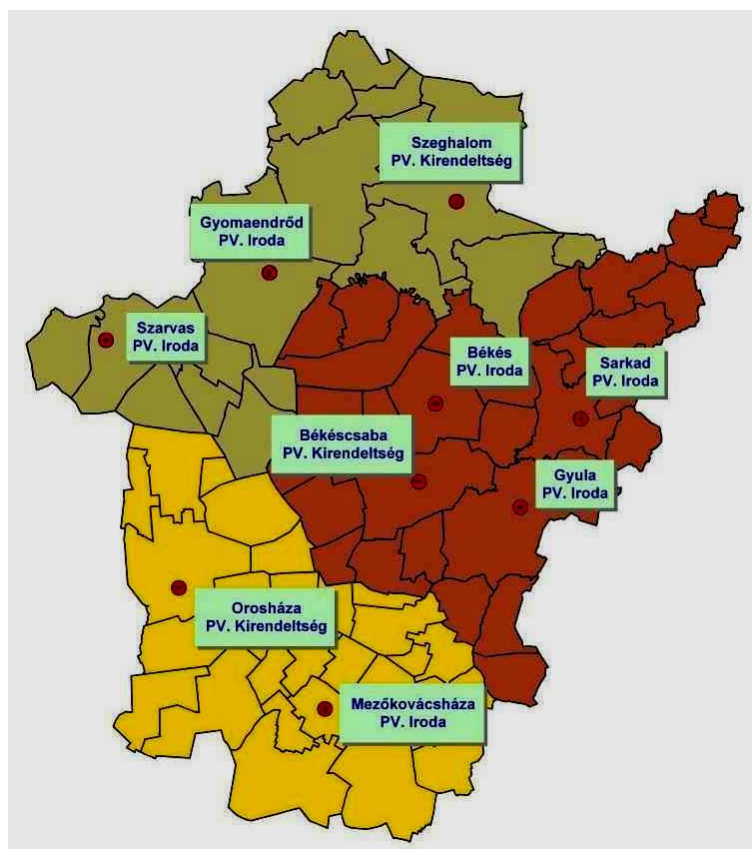
- közvetlen nukleáris veszélyeztetettség: 0 település 0 fő
- vegyi veszélyeztetettség: 17 település 182.364 fő
- árvízi veszélyeztetettség: 25 település 223.943 fő
- veszélyes anyag szállításából adódó veszélyeztetettség: 32 település 286.375 fő
- határ közelségéből adódó veszélyeztetettség: 51 település 235.578 fő
- nem veszélyeztetett: 6 település 13.275 fő⁴⁸

4.2. A védelmi igazgatásnak megfelelő polgári védelmi kirendeltségek és irodák

Békés megye területén 3 darab polgári védelmi kirendeltség található a békéscsabai, az orosházi és a szeghalmi, amelyekhez 6 darab polgári védelmi iroda (Békés, Gyomaendrőd, Gyula, Mezőkovácsháza, Sarkad, Szarvas) tartozik. A települések, lakosság és terület megosztását a következő térkép segítségével igyekszem felvázolni.

⁴⁷ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: 2009. évi besorolás települési bontásban, 327-1/2010.

⁴⁸ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: Veszély-elhárítási összesített terv, 283-1/2011.

4. sz. térkép: Békés megye polgári védelmi szervezetei.⁴⁹

Békéscsabai Kirendeltség

Békéscsaba illetékességi területébe 7 település (Békéscsaba, Csabaszabadi, Doboz, Kétsoprony, Telekgerendás, Szabadkígyós, Újkígyós) tartozik. A lakott belterületek 4.066 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 46.451 hektár. A kirendeltség illetékességi területének lakosságszáma 78.830 fő, akik 36.084 lakásban élnek. Ide tartoznak a békési, gyulai és sarkadi polgári védelmi irodák is.

Békés Polgári Védelmi Iroda:

A békési iroda illetékességi területébe 8 település (Békés, Bélmegyer, Csárdaszállás, Kamut, Köröstarcsa, Mezőberény, Murony, Tarhos) tartozik. A lakott belterületek 2.414 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 55.525 hektár. Az iroda illetékességi területének lakosságszáma 39.563 fő, akik 16.433 lakásban élnek.

⁴⁹ Forrás: <http://bekes.katasztrofavedelem.hu/index.php?subpage=1&subpage1=156> (2011. 07. 13.)

Gyula Polgári Védelmi Iroda:

A gyulai iroda illetékességi területébe 4 település (Elek, Gyula, Kétegyháza, Lőkösháza) tartozik. A lakott belterületek 2.698 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 38.623 hektár. Az iroda illetékességi területének lakosság száma 43.017 fő, akik 18.234 lakásban élnek.

Sarkad Polgári Védelmi Iroda:

A sarkadi iroda illetékességi területébe 11 település (Biharugra, Geszt, Körösnagyharsány, Kötegyán, Méhkerék, Mezőgyán, Okány, Sarkad, Sarkadkeresztúr, Újszalonta, Zsadány) tartozik. A lakott belterületek 2.580 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 54.521 hektár. Az iroda illetékességi területének lakosság száma 24.462 fő, akik 10.696 lakásban élnek.

Orosházi Kirendeltség

Orosháza illetékességi területébe 10 település (Békéssámson, Csanádapáca, Csorvás, Gádos, Gerendás, Kardoskút, Nagyszénás, Orosháza, Pusztaföldvár, Tótkomlós) tartozik. A lakott belterületek 5.085 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 79.753 hektár. A kirendeltség illetékességi területének lakosság száma 61.160 fő, akik 28.217 lakásban élnek. Ide tartozik a mezőkovácsházi polgári védelmi iroda is.

Mezőkovácsháza Polgári Védelmi Iroda

A mezőkovácsházi iroda illetékességi területébe 18 település (Almáskamarás, Battonya, Dombegyház, Dombiratos, Kaszaper, Kevermes, Kisdombegyház, Kunágota, Magyarbánhegyes, Magyardombegyház, Medgyesbodzás, Medgyesegyháza, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza, Nagybánhegyes, Nagykamarás, Pusztatötlaka, Végegyháza) tartozik. A lakott belterületek 5.658 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 82.462 hektár. Az iroda illetékességi területének lakosság száma 44.824 fő, akik 28.217 lakásban élnek.

Szeghalmi Kirendeltség

Szeghalom illetékességi területébe 9 település (Bucsa, Dévaványa, Ecsefalva, Füzesgyarmat, Kertészsziget, Körösladány, Körösújfalú, Szeghalom, Vésztő) tartozik. A lakott belterületek 3.589 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 97.383 hektár. A kirendeltség illetékességi területének lakosságszáma 41.330 fő, akik 16.749 lakásban élnek. Ide tartoznak a gyomaendrődi és szarvasi polgári védelmi irodák is.

Gyomaendrőd Polgári Védelmi Iroda

Gyomaendrőd illetékességi területébe 2 település (Gyomaendrőd, Hunya) tartozik. A lakott belterületek 1.246 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 32.399 hektár. Az iroda illetékességi területének lakosságszáma 15.261 fő, akik 6.907 lakásban élnek.

Szarvas Polgári Védelmi Iroda

Szarvas illetékességi területébe 6 település (Békésszentandrás, Csabacsúd, Kardos, Örménykút, Szarvas, Kondoros) tartozik. A lakott belterületek 2.143 hektáron terülnek el, a nem lakott külterület nagysága 46.361 hektár. Az iroda illetékességi területének lakosságszáma 29.698 fő, akik 13.455 lakásban élnek.⁵⁰

4.3. Békés megye területi polgári védelmi szervezetei

A 5. számú térképen látható, hogy jelenleg Békés megyében 5 területi szakalegység található, amelyek kiemelt fontosságú szerepet töltenek be a megye polgári védelmi szervezetében.

A Békéscsabán megalakított területi műszaki-mentő (árvízvédelmi) szakalegység gyors készenléti idejű (12 óra), összlétszáma 50 fő.

A Szarvason található területi műszaki-mentő (árvízvédelmi) szakalegység is gyors készenléti idejű (12 óra) és 50 fős az összlétszáma.

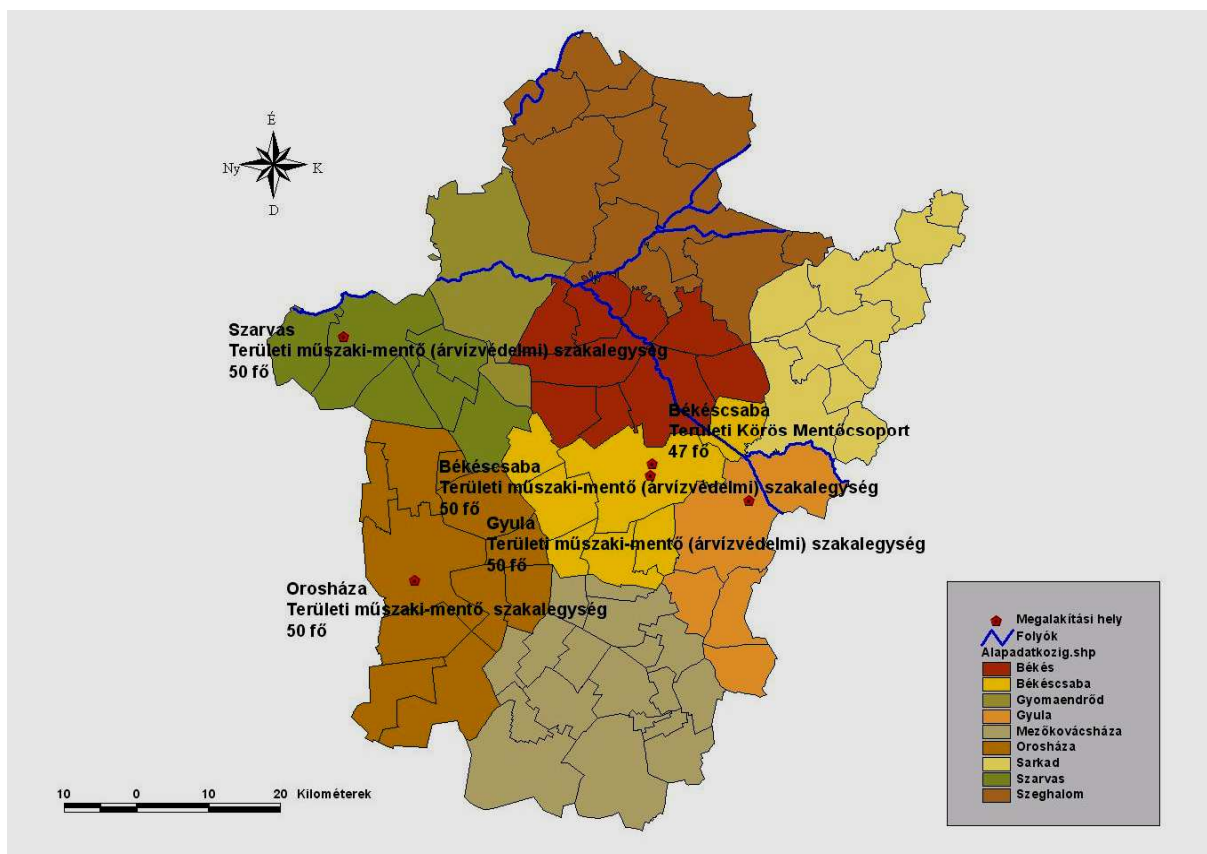
A Gyulán alakult területi műszaki-mentő (árvízvédelmi) szakalegység is 50 fő összlétszámú és gyors készenléti idejű (12 óra).

Az Orosházán található területi műszaki-mentő szakalegység gyors készenléti idejű (12 óra) és 50 fős az összlétszáma.

⁵⁰ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

Békéscsabán található még a Területi Körös Mentőcsoport 58 fővel (47 fő speciális mentő, 11 fő hivatásos) és gyors készenléti idővel (3 óra).

A megye védelme érdekében ezek a területi szervezetek gyors készenléti idővel bevetethetők az összlétszámuk pedig eléri a 258 főt.⁵¹

5. sz. térkép: Területi polgári védelmi szervezetek.⁵²

4.4. Együttműködő szervek

Egy esetleges, a megye nagyobb területét érintő veszélyhelyzet elhárítását a Megyei Védelmi Bizottság az Operatív Törzsszel közösen irányítja.

Az ő irányításuk alatt dolgoznak a közigazgatási szervek, szakhatóságok és közszolgálati intézmények, valamint a fegyveres és rendvédelmi szervek.

⁵¹ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Megalakítási terv Békés megye területi polgári védelmi szervezeteinek (szakalegységeinek) létrehozására*, 258-22/2009.

⁵² Forrás: Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Megalakítási terv Békés megye területi polgári védelmi szervezeteinek (szakalegységeinek) létrehozására*, 258-22/2009.

A közreműködő közigazgatási szervek, szakhatóságok és közszolgálati intézmények a következők:

- Országos Mentőszolgálat,
- Magyar Vöröskereszt Békés Megyei Szervezete,
- EDF DÉMÁSZ ZRt. Békéscsabai Üzleti Igazgatósága,
- GDF SUEZ Energia Magyarország ZRt. Békéscsabai Területi Igazgatósága,
- Körös Volán ZRt.,
- Békés Megyei Vízművek ZRt.,
- Körös-Berettyó Vízgazdálkodási Társulás, Békés,
- Körösi Vízgazdálkodási Társulás, Gyula,
- Dél Békés Megyei Vízgazdálkodási Társulás, Orosháza,
- KÖRKÖVIZIG,
- ATIKÖVIZIG,
- KÖTIKÖVIZIG,
- MÁV ZRt. Forgalmi Csomóponti Főnökség, Békéscsaba,
- Magyar Közút Nonprofit ZRt. Békés Megyei Igazgatósága,
- Békés Megye Képviselő Testülete és Önkormányzati Hivatala,
 - Békés Megyei Kormányhivatal
 - ◆ Növény és Talajvédelmi Igazgatósága,
 - ◆ Földművelésügyi Igazgatósága,
 - ◆ Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága,
 - ◆ Fogyasztóvédelmi Felügyelősége,
 - ◆ Közlekedési Felügyelősége,
 - ◆ Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve.

A veszélyhelyzet elhárítását segítő fegyveres és rendvédelmi szervek:

- Békés Megyei Rendőr-főkapitányság,
- Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság,
- MH Kelet-Magyarországi Hadkiegészítő Parancsnokság,
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél Alföldi Regionális Vám- és Pénzügyőri Főigazgatóság Békés Megyei Vám- és Pénzügyőri Igazgatósága,
- Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, Gyula.⁵³

⁵³ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.

5. Összegzés

Dolgozatomban Békés megye veszélyeztetettségét és polgári védelmi rendszerét vizsgáltam. A téma aktualitását az adja, hogy Magyarországon az elmúlt tíz évben jelentősen megemelkedett a katasztrófavhelyzetek száma, amelyek közül néhány a megyét sem kerülte el. Éppen ezért kérdésként merült fel bennem, hogy Békés megye települései és azok környezete mekkora veszélyeztetettségnek van kitéve.

Hazánkban a veszélyhelyzetek megelőzésére, felszámolására és a helyreállítási munkálatokra a katasztrófavédelem integrált rendszerében működő polgári védelem a 2011-ben aktuális jogszabályoknak megfelelően van felkészülve. A dolgozatom első felében a jogszabályi háttérrel vizsgáltam, amely teljes mértékben szabályozza a polgári védelmi rendszer hatékony működését.

Békés megye az idők folyamán különböző természeti csapásoknak, civilizációs veszélyeknek, valamint humán és ökológiai fenyegetéseknek volt kitéve, amelyek várhatóan a jövőben is bekövetkezhetnek, ezeket részletesen is megvizsgáltam. A megye települései ezeknek a veszélyeztető tényezőknek megfelelő kategóriákba vannak sorolva és polgári védelmi kirendeltségek, valamint irodák illetékességi területébe tartoznak. A katasztrófavhelyzetek, veszélyhelyzetek hatásainak csökkentése, következményeinek felszámolása megyei szinten a védelmi bizottságok irányítása alatt dolgozó közigazgatási – állami és önkormányzati - gazdálkodó szervek, társadalmi szervezetek, és az állampolgárok együttműködő tevékenységében valósul meg, melyben jelentős szerep hárul az állampolgárok köréből megalakított polgári védelmi szervezetekre is.

A hivatásos katasztrófavédelmi szervek irányítása mellett, területi és települési szinten a gyors, hatékony és szakszerű működés érdekében rendszeresen tartanak polgári védelmi felkészítéseket, kiképzéseket és gyakorlatokat. Az utóbbi idők ilyen gyakorlatai voltak pl.:

- Szarvas – területi polgári védelmi szervezetek felkészítése 2010-ben,
- Gyomaendrőd – területi polgári védelmi szervezetek felkészítése 2010-ben a Körös Mentőcsoport rendszerbeállító gyakorlataként,
- Békés – Helyi Védelmi Bizottságok Katasztrófa-elhárítási gyakorlat 2011-ben,
- Sarkad – települési polgári védelmi szervezetek felkészítése 2011-ben,
- Gyomaendrőd – települési polgári védelmi szervezetek felkészítése 2011-ben,
- Békésszentandrás – települési polgári védelmi szervezetek felkészítése 2011-ben,

- Békéscsaba – területi polgári védelmi szervezetek felkészítése 2011-ben a Körös Mentőcsoport éves felkészítéseként,
- Budapest – területi polgári védelmi szervezetek felkészítése 2011-ben a BM OKF szervezésében történt elméleti és gyakorlati felkészülésként,
- Szolnok – önkéntesek seregszemléje 2011. októberében.

Elmondható, hogy a felkészítéseken részt vevő szervek és szervezetek, valamint önkéntesek jól együttműködve hajtják végre a feladatokat.^{54 55}

Az önkéntes szervezetek közül ki kell emelnem Békés megyében a Körös Mentőcsoport működését, melynek felkészültsége és szervezettsége példa értékű az országban. A Körös Mentőcsoport 2009-ben alakult meg a Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság szervezésében a Békés Megyei Képviselő Testület 2009. évi július 03-ai határozatának támogatásával. Korábban a megyében működő speciális ismeretekkel és eszközökkel rendelkező önkéntes mentőszervezeteket integráló egységes szervezet nem volt. A Körös Mentőcsoport célja, hogy a hatályban lévő jogszabályok alapján olyan speciális rendeltetésű önkéntes mentőcsoportot létrehozni, felszerelni, működtetni, alkalmazási feltételeit megteremteni, amely megfelelő vezetési és logisztikai biztosítás mellett alkalmas különböző mentési tevékenységek összehangolt végrehajtására.

A Körös Mentőcsoport területi polgári védelmi szervezet, tagjai önként vállalták a polgári védelmi kötelezettséget. Az önkéntes forma biztosítja a bevont erők és eszközök jogvédelmét, ebben az értelemben egyedülállónak mondható.

A Mentőcsoport felszerelése és technikai eszközei a tagszervezetek saját tulajdonában és használatában lévő eszközeiből áll, valamint kiegészül a Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság szakfelszereléseivel és járműveivel.

2010. április 29-30-án a Körös Mentőcsoport átfogó felkészítése érdekében Gyomaendrődön elméleti képzésre és rendszerbeállító gyakorlatra került sor.

2011. április 13-14-én, Békéscsabán a Körös Mentőcsoport összehangolt felkészítése zajlott, amelynek feltételezése, hogy a megyét földrengés sújtotta.

A gyakorlatokat a Magyar Polgári Védelmi Szövetség elnöke, valamint az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság munkatársai is kiválóan értékelték és elismerték a Körös Mentőcsoport szükségességét, illetve felkészültségét.

2011. július 15-től a Körös Mentőcsoport területi polgári védelmi szervezet állományából felállított búvár és vízi mentő készenléti szolgálat működött a Fehér, illetve a

⁵⁴ Dr. Takács Árpád, 2009.

⁵⁵ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság belső anyaga

Kettős - Körös folyók 15,65 kilométeres szakaszán. A szolgálatot a beosztott személyek hétvégénként látták el a nyári hónapokban megnövekedett számú fürdőző és vízi sportot folytató állampolgárok biztonságának növelése érdekében.

Mindezek mellett a Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság 13 árvíz által közvetlenül veszélyeztetett településen segédgátori szolgálat riasztását végzi a Körös-vidéki Környezetvédelmi Vízügyi Igazgatóság igénye alapján, az érintett Önkormányzatok feladatait irányítva az árvízvédelmi feladatok ellátása érdekében. A segédőri szolgálatot ellátók alkalmazhatóak belvíz elleni védekezési munkálatokra, csatornafigyelő szolgálat működtetésére és egyéb védekezési feladatok ellátására.⁵⁶

Összességében elmondható, hogy bár nem Békés megye a legveszélyeztetettebb része az országnak, mégis a védelmi felkészültsége kiemelkedő, amit a közigazgatási szervek, hatóságok, szakhatóságok, közszolgálati intézmények és társadalmi szervezetek, valamint a fegyveres és rendvédelmi szervek hatékony együttműködése bizonyít. Ezen felül kitűnőnek értékelhető az önkéntes szervezetek, különösen a Körös Mentőcsoport komplex alkalmazása, amely a megyét nem érintő katasztrófahelyzetek során már bebizonyosodott. Véleményem szerint a felkészülési feladatok tudatosan tervezett, hatékony és célzott végrehajtása jelentősen növeli a polgári védelmi szervezetek reagáló képességét, amely nagyban hozzájárul a megyében egy esetlegesen bekövetkező valós veszélyhelyzet sikeres kezeléséhez. A dolgozatom írása közben azt a következtetést is levonhattam, hogy a lakosság, de még akár hivatásos tisztek is zavarba jönnek a polgári védelem szóba kerülése esetén, mivel nincsenek igazából tisztában a polgári védelem fogalmával, rendszerével és polgári védelmi kötelezettségükkel. Nem tudnak az állampolgárok a különböző veszélyhelyzetekről (megyében, országosan, külföldön) sem. Szükségnek érzem a fokozottabb és hatékonyabb tájékoztatási rendszer kiépítését, a veszélyhelyzetekre való felkészülésük és helyes reagálásuk végett.

Jövőképet tekintve a jogszabályok módosulása várható. Fel kell készülnünk megyei szinten is a terrorcselekményekre, gyakorlatok során érdemes bevonni a Terror Elhárítási Központ munkatársait is. Folyamatosan gondoskodnunk kell a felkészülés és megelőzés biztosítására, hiszen a gyors, szakszerű és ez által hatékony reagáló képesség elengedhetetlen rohanó világunkban. Az elkövetkezendő években nagyobb hangsúly lesz fektetve az önkéntes alapon létrejövő polgári védelmi szervezetekre is a hatékonyság növelése érdekében.

⁵⁶ Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság belső anyaga

Irodalomjegyzék

1. Árvíz által veszélyeztetett települések.
Forrás: http://admin.bekes.katasztrofavedelem.hu/cms_files/content_68841.jpg (letöltés ideje: 2011. 07. 13.)
2. Békés megyei belvíz 2010. Forrás: <http://www.korkovizig.hu/01-nyitolap/galeria/galeria.php> (letöltés ideje: 2011. 07. 11.)
3. Békés megye címere. Forrás: <http://www.nemzetijelkepek.hu/megye-cimerek-bekes.shtml> (letöltés ideje: 2011. 06. 14.)
4. Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság belső anyaga.
5. Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Megalakítási terv Békés megye területi polgári védelmi szervezeteinek (szakalegységeinek) létrehozására*, 258-22/2009.
6. Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *Veszély-elhárítási összesített terv*, 283-1/2011.
7. Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: *2009. évi besorolás települési bontásban*, 327-1/2011.
8. Békés megye polgári védelmi szervezetei. Forrás: <http://bekes.katasztrofavedelem.hu/index.php?subpage=1&subpage1=156> (letöltés ideje: 2011. 07. 13.)
9. Belvíz veszélyeztetett települések. Forrás: http://admin.bekes.katasztrofavedelem.hu/cms_files/content_68836.jpg (letöltés ideje: 2011. 07. 13.)
10. Dévványai szélvihar. Forrás: <http://bekes.katasztrofavedelem.hu/index.php?subpage2=1&subpage1=128&subpage=1&contentId=15026> (letöltés ideje: 2011. 07. 07.)
11. Dr. Bognár Balázs PhD: *A kritikus infrastruktúra*. Forrás: http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=pvl_kritikus_infrastruktura, (letöltés ideje: 2011. 07. 10.)
12. Dr. Endrődi István: *Bemutakozik a Magyar Polgári Védelmi Szövetség*, 2008. Forrás: http://www.mpvsz.hu/index.php?pageid=bemutakozas_bemutakozas (letöltés ideje: 2011. 07. 11.)
13. Dr. Takács Árpád: *Gyakorlatok Békés megyében*. Polgári Védelmi Szemle, 2009/1. sz. MPVSZ, Budapest: 2009. pp. 106-118. ISSN: 1788-2168
14. Dr. Varga Imre: *A polgári védelem feladatrendszerének áttekintése*. Polgári Védelmi Szemle, 2009/1. sz. MPVSZ, Budapest: 2009. pp. 43-50. ISSN: 1788-2168

15. Dr. Varga Imre: *Elgondolás a polgári védelmi kötelezettség alapján létrehozott szervezetek felszereléséről, felkészítéséről*. Polgári Védelmi Szemle, 2008/2. sz. MPVSZ, Budapest, 2008. pp. 27-40. ISSN: 1788-2168
16. Hóvihar okozta nehézségek. Forrás:
<http://www.katasztrofak.abbcenter.com/?id=107036&cim=1> (letöltés ideje: 2011. 07. 07.)
17. Körös-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság. Forrás:
<http://www.korkovizig.hu/01-nyitolap/galeria/galeria.php> (letöltés ideje: 2011. 07. 11.)
18. Orovecz István: *Amit a Magyar Polgári Védelmi Szövetségről tudni kell*. Polgári Védelmi Szemle, 2008/1. sz. MPVSZ, Budapest, 2008. pp. 8-19. ISSN 1788-2168
19. Polgári Védelem történelme. Forrás:
http://www.mpvsh.hu/index.php?pageid=tortenet_tortenet (letöltés ideje: 2011. 07. 11.)
20. Települések polgári védelmi besorolása. Forrás:
<http://bekes.katasztrofavedelem.hu/index.php?subpage2=1&subpage1=193&subpage=1&contentId=71222> (letöltés ideje: 2011. 07. 13.)
21. Tűzeset Békéscsabán. Forrás:
http://users.atw.hu/tuzoltosagbcs/2011/20110418_Bcs_Andrasy_75/slides/P1040997.html (letöltés ideje: 2011. 07. 11.)
22. Vihar Mezőhegyesen, Mezőkovácsháza Hivatásos Tűzoltóparancsnokság belső anyaga.
23. 114/1995. (IX. 27.) Korm. rendelet a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről. Forrás:
<http://www.opten.hu/jogiforum/light/torvtar/torvlist.php?twich=6451>. (letöltés ideje: 2011. 06. 14.)
24. 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről. Forrás:
http://www.otm.gov.hu/kok/inside/joganyagok/1996_XXXVII.pdf (letöltés ideje: 2011. 06. 14.)
25. 55/1997. (X. 21.) BM rendelet a polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásának, irányításának, anyagi-technikai ellátásának, illetőleg alkalmazásának szabályairól. Forrás:
http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700055.BM,
(letöltés ideje: 2011. 06. 14.)
26. 20/1998. (IV. 10.) BM rendelet a polgári védelmi tervezés rendszeréről és követelményeiről. Forrás:
http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99800020.BM (letöltés ideje: 2011. 06. 14.)
27. 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről. Forrás:
http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400105.TV (letöltés ideje: 2011. 06. 16.)

Szakdolgozatom készítése során tájékoztatást nyújtottak

Hajdú Mihály, tű. hadnagy, Mezőkovácsháza Hivatásos Tűzoltóparancsnokság

Mocsári András, ügyintéző, Körös-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

Szűcs Csaba, tű. főhadnagy, Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság

Uhrin Mihály, tű. százados, Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság